

de lichte voorde

periodiek van de
vereniging voor oudheidkunde te lichtenvoorde

No. 54
April 2007
ISSN:0927-6688

De *Lichte voorde* is een halfjaarlijkse uitgave van de Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde. De vereniging stelt zich ten doel het onderzoek naar de geschiedenis van de voormalige gemeente Lichtenvoorde in de breedste zin van het woord te stimuleren en te bevorderen.

Redactie: Frits van Lochem, Frans Bonnes en Henk Hanselman

Tekstcorrectie: Antoon Driessen en Nic Adema

Vormgeving: Henk Hanselman en Benny Lammers

Druk: McWinDo's print- en copyservice, Lichtenvoorde

Bij de afbeelding op de voorkant:

Een van de oudste boerenerven in Lichtenvoorde is het erf Huinink aan de Europaweg, beter bekend als Orriëns. Het erf ligt op een zandrug aan de vroegere loop van de Ruurlose Beek, tegenwoordig Baakse Beek genoemd. De huidige boerderij is een hallehuis waarvan de oudste delen uit 1770 stammen. Het pand staat op de gemeentelijke monumentenlijst. Veel Lichtenvoordenaren met de naam Huinink danken hun naam aan de vroegere bewoners van deze boerderij. Op dit moment wordt het pand ingrijpend gerestaureerd.

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen is alleen toegestaan met schriftelijke toestemming van de auteur.

Inhoud nummer 54

<i>Frits van Lochem</i> Voorwoord	2
<i>Theo Withag</i> De bunker van Aaltjen en Fokke	3
<i>H.G. Nijman</i> De Gereformeerde Kerk te Lichtenvoorde	7
<i>Nic Adema Mzn</i> Den Geest van Hunink-Jans	17
<i>Ben Marijnusse</i> KTR houdt het verleden levend	25
<i>Gerhard Eppingbroek</i> Bewoners van de huizen aan de Rapenburgsestraat in de negentiende en twintigste eeuw	29
<i>Frans Bonnes</i> Paosdage	35
<i>J. Maters</i> De post in Lichtenvoorde vroeger en nu	36
<i>Antoon Driessen</i> De oude St. Jorisschool (g)een monument	41
<i>Frits van Lochem</i> Straatbeelden van nu en toen	44
<i>W. Sterenburg</i> Ingekomen brief	48
<i>Theo Withag</i> Voettocht langs historie, de derde 'Gengeltocht' door Vragender	50
<i>Werkgroep Excursies</i> Excursie kasteel Slangenburg op zaterdag 26 mei 2007	52
<i>Werkgroep Genealogie</i> Cursus genealogie voor beginners	54
<i>Gerhard Eppingbroek</i> Zoekplaatje	55
Adressen	56

Voorwoord

*Door Frits van Lochem
Redactie-coördinator*

Namens de redactiecommissie bied ik u met genoegen nr. 54 van onze periodiek de Lichte voorde aan.

Op periodiek nr. 53 van november jl. hebben wij positieve reacties gehad, waarvoor onze dank. Ook kwamen enkele reacties van onze leden met aanvullende informatie over sommige onderwerpen.

Zo berichtte ons de heer A. Holkenborg naar aanleiding van het artikel van Frans Bonnes over de viering van 1000 jaar Lichtenvoorde, dat de kinderen die in de betreffende feestweek werden geboren een spaarbankboekje met een inleg van fl. 2,50 hebben ontvangen. De heer Holkenborg was destijds één van de borelingen die dit ten deel viel. Het bedrag zal voor die tijd ongetwijfeld een passende inleg zijn geweest. Toch wel aardig om dit nog even te vermelden, met dank aan de heer Holkenborg.

De heer W. Sterenburg uit Tilburg reageerde met een interessante brief op het artikel 'Over kloosters en kleine keuters' van Nic Adema, die wij elders in deze periodiek in zijn geheel weergeven. Met name het woord 'kovente' gaf hem aanleiding om daar wat dieper op in te gaan. Mijnheer Sterenburg, onze hartelijke dank voor uw brief.

Deze periodiek is ook weer zeer divers aan onderwerpen en haakt deels ook aan bij actuele ontwikkelingen, zoals bijvoorbeeld ten aanzien van de Gereformeerde kerk.

Wij wensen u veel leesplezier.

Cadeautip:

Wij bevelen onze periodiek ook aan als cadeau, los verkrijgbaar bij de boekhandel.

Nog beter cadeau: een jaar lidmaatschap van onze vereniging en vergeet niet: leden werven is nooit verkeerd.

De bunker van Aaltjen en Fokke

door Theo Withag

Op welke dag precies is niet bekend, maar enige tijd na de bevrijding had Lievelede er plotseling onaangekondigd een inwonster bij. Het was een zwerfster die de in de oorlog door de Duitsers gebruikte bunker langs de Grensweg en de spoorbaan had ontdekt en daar haar intrek had genomen. De burens vonden het best. Ze hadden geen last van deze vriendelijke vrouw. Over haar afkomst wilde de zwerfster niet praten. Haar voornaam was Aaltje, vertelde ze. Haar achternaam wilde ze niet kwijt. Dus noemde de buurt haar: 'Aaltjen oet den bunker'.

Elke dag ging Aaltje, lopende achter haar kinderwagen met daarin haar bezittingen, op strooptocht naar voedsel. Gekleed in een jurk met daarover een schort en altijd met dezelfde laarzen klopte ze voor brood aan bij de bakkers in Lichtenvoorde en Groenlo of bij bakker 'Goldewiek' in Beltrum. Ze kreeg van die bakkers van alles toegestopt: van krentenbrood en koekjes tot snoepjes. De snoepjes deelde ze op de terugweg uit aan kinderen. 's Middags klopte ze aan bij mensen in de buurt waar zij op dat moment vertoefde en vroeg daar om een warme maaltijd. Voor haar werd dan aan een apart tafeltje – ze was niet erg proper – opgeschept wat de pot die dag schafte. Machinisten die met hun trein langs de bunker kwamen wisten na verloop van tijd ook van het bestaan van Aaltjen en gooiden bij de bunker zo nu en dan een schep kolen voor haar in de berm.

Ook kreeg ze post. Die bezorgde de bode altijd bij buurman Vos-Reinders. Naar de bunker ging de bode niet, want dat was geen vast adres. De kinderen van Vos-Reinders brachten de post dan naar Aaltjen. Ze meenden uit het adres te kunnen opmaken dat ze Aaltje Kraay heette. Voor de buurt bleef ze echter steevast: 'Aaltjen oet den bunker'.

In 1949 kreeg Aaltje onverwacht gezelschap van een andere zwerver die zich Fokke noemde. Hij was een flierefluiter en een scharrelaar die graag mocht vissen.

Twee zwervers in een bunker in hun gemeente, dat trok de aandacht van het gemeentebestuur in Lichtenvoorde. Men wilde wel eens precies weten wat voor vlees ze in de kuip hadden. Er werd een maatschappelijk werkster opaf gestuurd om eens poolshoogte te nemen.

In het Oud Archief van de voormalige gemeente Lichtenvoorde was het navolgende rapport van haar te vinden.

*Aaltjen oet den bunker. Hier op strooptocht bij bakker Stottelaar in Lichtenvoorde
Fotocollectie Th. Withag*

Onderwerp: namen Holbewoners,

FOKKE ROTMAN, geboren 29 augustus 1908 te Eibergen

AALTJE KRAAKE, geboren 21 maart 1895 te Nieuwleusen (Ov.)

18 december 1954, B & W verzoeken om een gedetailleerd onderzoek en rapport over beide genoemde personen,

6 januari 1955, dossier/adviesnota 55/1

Onderwerp:

Woningtoestand bij Fokke Rotman en Aaltje Kraake.

Voorgeschiedenis:

Fokke Rotman is gehuwd geweest. Na de echtscheiding leidde Fokke Rotman een zwerversleven. Hij trok van de ene plaats naar de andere en belandde te Zutphen in een volksgement, waar hij Aaltje Kraake trof. Ook Aaltje Kraake is getrouwd geweest, doch haar man is gestorven. Evenals Fokke had ook Aaltje een aantal kinderen.

In het volksgement te Zutphen werd Aaltje door vele mannen lastiggevallen. Bij zijn komst sloeg Rotman dit gade en besloot Aaltje tegen deze mensen te beschermen. Zo trokken ze samen van de ene boer naar de andere en vonden toen een bunker, die door de Duitsers in de oorlog gebruikt was. In deze bunker leven deze beide mensen nu reeds 6 jaren!

Woningtoestand:

De omvang van de bunker is 2 bij 1 1/2 m. De opening wordt afgesloten met wat lompen en een ijzeren plaat, die een gedeelte van de woning bedekt. Rechts achter in de bunker bevindt zich een potkacheltje, dat dient voor de warmte en als kookgelegenheid.

Verder staat er een bankje en een heel klein tafeltje, om enige huishoudelijke benodigdheden op te zetten. Een klein kapstokje dient om de aanwezige lompen op te hangen.

Op de grond liggen enige matten. 's Avonds worden er wat lompen op de grond gelegd, om de kou die van onder opkomt voor het slapen tegen te gaan. Aaltje strekt haar lichaam dan uit naast de kachel, met haar gezicht naar de opening gewend; Fokke daarentegen strekt zich uit in de tegenovergestelde richting, zijn gezicht gewend naar de kachel.

Dekens hebben deze mensen niet. Wanneer Fokke en Aaltje om 7 uur 's avonds onder de wol gaan, wordt de kachel eens flink opgepord om zo voldoende warmte voor de nacht op te doen. De hele nacht blijft de kachel aan.

De bunker is zo laag, dat men, wanneer men de bunker betreedt en er in gaat, niet rechtop kan staan. Ook is er geen verlichting in de bunker. Een olie-stelletje geeft een flauwe verlichting, waarbij men niet kan lezen of schrijven. Dit is de oorzaak dat Fokke en Aaltje 's avonds al om 7 uur te bed liggen. Dit is hetgeen de bunker aangaat.

Het water wordt gehaald uit de water-loodsing van de Spoorwegen. Fokke deelde mede dat dit nog zeer goed te gebruiken was.

Een melkbus dient verder als broodtrommel en staat buiten op een verlaten plekje. Een oud berkenboompje dient als keukenrek. Een oude kinderwagen, ook op de vlakte staande, dient als

Dit was er van de Duitse bunker in 2005 nog over.

Fotocollectie Th. Withag

*Zo zag de bunker er anno 2006 uit. Hij is teruggebracht in de originele staat. Alleen is de stalen deur vervangen door een houten deur.
Fotocollectie Th. Withag*

kleerkast en is afgedekt met vodden. Een ijzeren ton wordt gebruikt als waspot, waar het goed in wordt gewassen.

Een plaggenhut, die in de buurt van de bunker staat, wordt gebruikt als opslag voor vodden. Verder bevindt zich er een waakhond.

Korte samenvatting:

Gezien de bewoning van Fokke Rotman en Aaltje Kraake als boven beschreven, moeten deze mensen geholpen worden met een andere behuizing. Het slapen in een bunker is erg ongezond, daar er geen ventilatie aanwezig is en geen dek, zodat het kacheltje de hele nacht moet branden. In de bunker wordt ook geleefd en wordt gekookt. Een goede oplossing ware te vinden in een houten schuur, waar een nette woon- en slaapkamer in afgetimmerd zou moeten worden. Tevens een goede bergruimte voor de kleding.

Fokke, zowel als Aaltje zijn hier wel voor te vinden, doch willen het liefst in de buurt blijven, waar ze momenteel gehuisvest zijn. In de plaats Lichtenvoorde zouden zij toch niet kunnen aarden.

Verder hebben deze mensen nergens geen behoefte aan. Met eten en drinken kunnen zij zich zeer goed redden. Aaltje gaat de boer op en krijgt overal wat mondvoorraad mee. Fokke handelt in lomp en oud ijzer.

Advies:

Ik moge dan ook adviseren deze mensen te helpen met een betere woonruimte. Fokke zowel als Aaltje zijn niet veeleisend, doch zullen zeer blij zijn wanneer de Gemeente hen inzake de woning de helpende hand biedt.

De Maatschappelijk Werkster.

Hierbij was ook een tekening van een woonwagen gevoegd met vermelding van een bedrag van f 3250.-.

Na veel discussies over het recht van opstal en de te maken kosten komt er naast de bunker uiteindelijk op kosten van de gemeente Lichtenvoorde een houten woninkje ad f 756,12.

De St. Vincentiusvereniging te Groenlo en het R.K. Armbestuur te Lievelede dragen in maart 1955 de kosten voor het beddengoed en de verdere inrichting.

*Het is ongelooflijk, dat Aaltje en Fokke jarenlang in dit kleine keldertje hebben kunnen wonen.
Fotocollectie Th. Withag*

In 1958 komt Rotman te overlijden en Aaltje vertrekt met onbekende bestemming. Naar verluidt zou Aaltjen in het ziekenhuis in Lichtenvoorde zijn overleden.

In 2005 was er geen woonkeet meer te zien en van de bunker was slechts een zandkuil met daarin enkele muurresten over. De herinnering aan ‘Aaltjen oet den bunker’ is echter altijd levend gebleven en om die ook in de toekomst levend te houden hebben de vrijwilligers van de vereniging voor Agrarisch Natuurbeheer Groen Goed in Lielvelde in 2005 de bunker zoveel mogelijk in zijn oorspronkelijke staat teruggebracht. Het bouwsel is inmiddels een veel bezocht ‘bedevaartsoord’ geworden voor de duizenden in onze omgeving die Aaltje gekend of ooit gezien hebben. Het feit dat van Aaltje noch Fokke de achternamen en de herkomst bekend waren heeft tot de wildste verhalen geleid. En dat is dan ook de reden dat op het bordje aan het begin van het pad, dat voert naar de gerestaureerde bunker, het volgende staat vermeld:

‘Deze bunker werd in de periode 1940-1945 gebruikt als schuilplaats voor Duitse soldaten die hier bescherming zochten tegen luchtaanvallen. Ongeveer 50 meter van deze bunker stond een zoeklicht van de Duitse bezetters opgesteld om ’s nachts geallieerde vliegtuigen te kunnen onderscheppen. Na de oorlog werd deze bunker gekraakt door een man en een vrouw. Ze woonden hier een groot aantal jaren. Plaatselijk stonden zij bekend als Aaltje Fokker van de Bunker. Hun eigenlijke namen waren A. Fokker en R. Kraay. Deze bunker is in april 2005 gerestaureerd door een aantal vrijwilligers van de vereniging voor Agrarisch Natuurbeheer Groen Goed’.

De Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde, die eerst onlangs kennis kon nemen van het voormelde rapport van de maatschappelijk werkster van de gemeente Lichtenvoorde, heeft contact opgenomen met Jan Geerdink, een medewerker van de vereniging voor Agrarisch Natuurbeheer Groen Goed. Jan Geerdink, die ook beheerder is van het Crashmuseum in Lielvelde, was onaangenaam getroffen toen hij vernam dat de namen op bovengenoemd informatiebordje niet klopten. Jan had, namens Groen Goed, nog zo zijn best gedaan om de juiste namen te achterhalen, maar was, naar nu bleek, verkeerd geïnformeerd. Hij zegde toe er voor te zullen zorgen dat er zo snel mogelijk een bordje komt met de juiste namen. En daar zijn wij als Vereniging voor Oudheidkunde blij mee. Wij raden onze leden aan eens naar de bunker te gaan kijken, al was het alleen maar om te controleren of het verbeterde bordje er al staat.

Bronvermelding:

*Crash Museum Lielvelde - de heer Jan Geerdink
Stichting Oud Beltrum: Beltrums (g)old, nr.1*

De Gereformeerde Kerk te Lichtenvoorde

door H.G. Nijman

Er heerste in de 19de eeuw met betrekking tot de ontwikkelingen binnen de Nederlands Hervormde Kerk veel onvrede. In 1834 kwam tot uitbarsting wat reeds jaren bij veel mensen had geleefd: de Afscheiding. Er was een grote mate van vrijzinnigheid de kerk binnengeslopen en velen wilden terug naar de 'ware gereformeerde religie'. Aanvankelijk uitte zich dat in het 'nalopen' van bepaalde voorgangers die volgens betrokkenen wel de ware leer verkondigden. Soms kwamen verontruste gemeenteleden bijeen in huiskamers en boerenschuren. Velen verlieten de Hervormde Kerk en vormden een eigen kerkgenootschap. De bekendste predikant uit de jaren van de Afscheiding is ds. De Cock uit het Groningse Ulrum geweest.

De tweede grote uittocht uit de Nederlands Hervormde Kerk vond plaats in 1886. In dit verband moet de naam genoemd worden van dr. Abraham Kuijper. Theoloog, politicus en journalist Kuijper was in die tijd lid van de Amsterdamse (hervormde) kerkenraad. In september 1886 werd met anderen Kuijper uit zijn ambt ontzet in verband met een conflict. Zij vormden toen de Nederduits Gereformeerde Kerk. Zij noemden zich 'dolerend' (=klagend).

Al vrij spoedig na de Doleantie van 1886 voelden de Afscheidenen en de Dolerenden zich sterk tot elkaar aangetrokken. In 1892 vormde men de Gereformeerde Kerken in Nederland. Een klein gedeelte van de Afscheidenen was het met de samenvoeging niet eens en bleef als Christelijk Gereformeerde Kerk zelfstandig.

Een wijk van Aalten

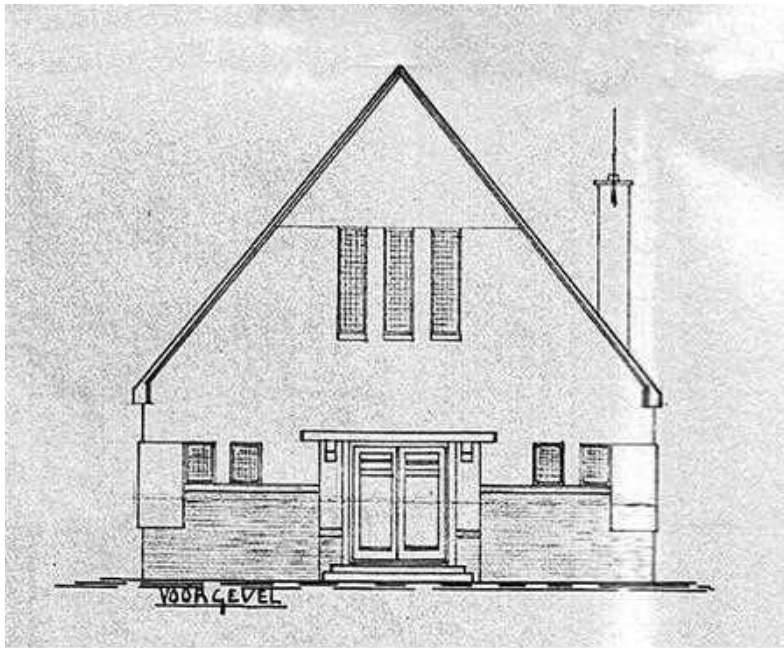
In de loop van de 19de eeuw vond dus een aantal keren een 'uittocht' uit de Nederlands Hervormde Kerk plaats. Ik heb niet kunnen ontdekken dat de 'Afscheiding' en de 'Doleantie' in Lichtenvoorde hebben geleid tot bedanken voor het lidmaatschap van de Hervormde gemeente. De Lichtenvoordse

De Gereformeerde kerk uit 1933 aan de Nieuwe Maat/hoek Koemstraat.

Het naastgelegen woonhuis is de pastorie, gebouwd in 1932.

Fotocollectie J. Gillissen

*De bouwtekening uit 1933
Collectie oud archief Gemeente
Lichtenvoorde*

gereformeerden zijn in die zin betrekkelijke ‘nieuwkomers’. Uit de tijd rond 1900 heb ik in Lichtenvoorde slechts twee gereformeerde gezinnen gevonden: Heusinkveld en Zeiler.

De Lichtenvoordse gereformeerden behoorden kerkelijk bij Aalten. Het bezoeken van kerkdiensten, vergaderingen, catechisatie en andere bijeenkomsten vergde door de vaak lange reistijden veel van hen. In de kerkenraadsvergadering van 16 september 1930 vroeg broeder Zeiler, die namens Lichtenvoorde zitting had in de kerkenraad, hiervoor aandacht, door aan te dringen op het laten rijden van een autobus op kosten van Aalten. De kerkenraad voelde hier niets voor en ook op een vraag van broeder Te Winkel uit Barlo naar de mogelijkheid om in Lichtenvoorde kerkdiensten te houden werd negatief gereageerd. Toch werd enige tijd later aan Te Winkel en Zeiler opgedragen om de mogelijkheid te onderzoeken om in Lichtenvoorde diensten te houden. Op een schriftelijk daartoe ingediend verzoek nam de gemeenteraad van Lichtenvoorde in zijn vergadering van 20 februari 1931 het besluit om een ruimte in de voormalige openbare lagere school aan de Dijkstraat in gebruik te geven voor het houden van godsdienstoefeningen. Dit tegen een vergoeding van f. 3,00 per keer.

*Gemeenteleden
tijdens een
activiteit rond de
oprichting van de
Raad van kerken in
1979.
Fotocollectie
J. Gillissen*

*Hier de voorgevel van de pastorie met daarnaast de voorgevel van de kerk in 'zomertooi' ofwel geheel bedekt met wilde wingerd.
Fotocollectie J. Gillissen*

Op zondag 19 april 1931 kon de eerste dienst worden gehouden in het tot gymzaal verbouwde schoollokaal. Voorganger in deze feestelijke dienst was ds. Delleman uit Aalten. Voor de begeleiding van de samenzang was door het hoofd van de christelijke school, F.E. van Velden, een huisorgel beschikbaar gesteld.

Op kermiszondag 1931 werd geen dienst gehouden, omdat men bang was dat rumoer de dienst zou kunnen verstoren. Overigens kwam nog vele tientallen jaren daarna steeds begin september (Lichtenvoordse kermis) de geluidsoverlast en de 'zondagsontheiliging' op de kerkenraadsvergadering ter sprake.

De 'Adelaarswiek', verenigingsgebouw dat in 1958 werd gebouwd, tot najaar 2005 als zodanig in gebruik, thans Idé Atelier.

Fotocollectie J. Gillissen

Het interieur vóór de vernieuwing in 1980. Het liturgisch centrum was symmetrisch: kansel in het midden en links en rechts kerkenraadsbanken.

Fotocollectie J. Gillissen

Al in 1932 werd een commissie samengesteld die de bouw van een eigen lokaliteit moest onderzoeken. Men ging met grote voortvarendheid te werk en 'De Vereniging Kerkbouw', die op 3 februari 1933 werd opgericht, kon al snel opdracht geven tot de bouw van een kerkgebouw aan de Nieuwe Maat. De grond werd aangekocht van de familie Jaartsveld. Begroting en bouwtekening werden gemaakt door de Aaltense aannemer H.J. Wikkerink. De Vereniging Kerkbouw werd geleid door de wijkpredikanten Gerritsma en later Veenhuizen.

Op vrijdag 21 april 1933 had de eerstesteenlegging plaats en op 28 augustus 1933 kon het

*De eerste steen.
Fotocollectie J. Gillissen*

*Het orgel achter in de kerk vóór de interieuraanpassingen in 1980.
Fotocollectie J. Gillissen*

gebouw in gebruik worden genomen. Voorganger was wederom ds. Delleman uit Aalten. In december 1934 werd op een kerkenraadsvergadering in Aalten besloten om doopbedieningen in Lichtenvoorde te laten plaatsvinden. Een paar maand later, in februari 1935, werd besloten om in Lichtenvoorde een huwelijksbevestiging te laten plaatshebben. Gereformeerd Lichtenvoorde begon steeds meer het karakter van een 'echte' kerk te krijgen. Maar toen in 1935 werd voorgesteld in de vergadering van de Vereniging Kerkbouw om ook het Heilig Avondmaal in Lichtenvoorde te houden, werd daarvan afgezien, omdat de aanschaf van een avondmaalsstel wel erg prijzig zou worden. De Vereniging Kerkbouw was overigens opgericht om een kerkgebouw te realiseren, maar werd in stand gehouden om het gebouw te beheren. Broeders die over een auto beschikten zorgden bij toerbeurt voor gratis vervoer van de predikanten, die immers uit Aalten moesten komen. Later werd hiervoor een kleine vergoeding gegeven. In 1936 had men van de firma Spiering uit Dordrecht een orgel op proef, maar dat voldeed niet aan de verwachtingen. Een tweede orgel dat op proef enkele maanden was gebruikt, werd beter geschikt geacht en in 1937 voor f. 150,00 aangekocht. In 1939 werd voor de eerste keer het Heilig Avondmaal in Lichtenvoorde gevierd. Aanvankelijk zou een avondmaalsstel geleend worden uit Halle, maar toen de predikanten en kerkenraadsleden dat hoorden zegden ze toe zelf uit Aalten een stel mee te zullen brengen. Bij de eerste avondmaalsviering in Lichtenvoorde werd het avondmaalsstel uit de Oosterkerk gebruikt. Later dat jaar werd met geld dat bij elkaar was gecollecteerd, een eigen stel aangeschaft, hoewel sommige gemeenteleden van mening waren dat Aalten dat gewoon had moeten betalen.

In 1943 werd een verzoek gericht aan de kerkenraad om een hulpprediker te benoemen die, onder verantwoordelijkheid van Aalten, te Lichtenvoorde werkzaam zou kunnen zijn. Als eerste hulpprediker was van 20 maart tot 5 juli 1943 in Lichtenvoorde werkzaam kandidaat Stam. In september 1943 werd kandidaat C.F.T. Rijper in de functie benoemd. Al deze ontwikkelingen waren erop gericht om in Lichtenvoorde een zelfstandige Gereformeerde Kerk te stichten.

*Het huidige interieur, zoals dat bij de herinrichting in 1980 tot stand is gekomen.
Foto Henk Hanselman*

Gereformeerde Kerk Lichtenvoorde

De institutionalisering van de Gereformeerde Kerk Lichtenvoorde vond plaats op zondag 5 december 1943 in de morgendienst en als eerste predikant werd op 30 januari 1944 ds. Rijper bevestigd. Diezelfde middag bereikten sombere berichten Lichtenvoorde: na de morgendienst was in Aalten uit de Westerkerk een groep jongemannen door de bezetter opgehaald. Een domper op de vreugde. De Gereformeerde Kerk Lichtenvoorde was een feit! Wel moesten er nog enige formaliteiten plaatsvinden in verband met de officiële overdracht van het kerkgebouw door de Vereniging Kerkbouw aan de kerkenraad.

In de kerkenraadsvergadering van 26 januari 1944 werd een financiële commissie benoemd, bestaande uit J.W.C. Zeiler, H.G. van Lochem en H.J. Vaags. Tot de taken van de commissie behoorde onder meer het onderhouden van alle kerkelijke gebouwen en terreinen. Hiermee verviel de taak van de Vereniging Kerkbouw.

De kwestie Barlo

Sommige gereformeerde bewoners van het noordelijk deel van de Aaltense buurtschap Barlo waren gewend om in Lichtenvoorde ter kerke te gaan. Lichtenvoorde was kerkelijk gezien immers een wijk van Aalten. Toen Lichtenvoorde zelfstandig werd, moest er een grens bepaald worden. De classis had in 1944 uitgesproken dat de bewoners ten noorden van de Nijhofsweg vrijgelaten zouden worden om lid te zijn van Aalten of Lichtenvoorde. Alleen de nieuw ingekomenen en de nieuw gestichte gezinnen zouden zich bij Lichtenvoorde moeten voegen. Opmerkelijk genoeg werden ook de onderduikers bij die keuze betrokken. In februari 1944 werd besloten om de Barlose onderduikers te vragen om in Lichtenvoorde ter catechisatie te gaan. Tevens werd toen afgesproken elke zondag na de middagdienst een speciale onderduikersdienst te houden op wisselende plaatsen.

Door kerkenraadsleden werden bezoeken afgelegd bij de Barlose gezinnen 'met Lichtenvoordse sympathieën'. Het overkomen van een Barlo's gezin werd in de kerkenraadsnotulen 'verhooring op de gebeden' genoemd.

De 'grenskwestie' met betrekking tot Barlo bleef nog jarenlang de gemoederen bezighouden. Het had bij tijd en wijle veel weg van touwtrekkerij.

Een nieuw orgel

In 1944 werd een orgelfonds ingesteld, omdat het bestaande orgel op termijn vervangen diende te worden. In de kerkenraadsvergadering van 29 juni 1949 werd een aanbod van de fa. Gebr. de Wit uit Badhoevedorp voor het bouwen en plaatsen van een nieuw orgel behandeld. De totale kosten zouden f. 3800,00 gaan bedragen. Besloten werd om nadere inlichtingen in te winnen en om een deskundige een dergelijk orgel te laten bezichtigen.

In augustus werd een vooruitbetaling aan de Gebr. de Wit gedaan van f. 2000,00. Kennelijk was in de tussenliggende tijd besloten tot koop over te gaan.

In het voorjaar van 1950 werd aan de fa. Roemaat een betaling gedaan van f. 40,00 wegens vrachtkosten voor het orgel. Blijkbaar werd het orgel toen geplaatst.

In 1957 deed de orgelcommissie bij monde van de heer Meerdink verslag over de staat van het orgel. Het verkeerde in een zodanige toestand, dat het in orde brengen ervan een slordige f. 2000,00 zou gaan bedragen. Tegen het midden van de jaren zestig was het orgel in zo'n slechte staat dat het volgens sommige deskundigen niet zou lonen om een reparatie uit te voeren. Nieuwbouw zou verreweg het beste zijn. Toch werd besloten tot een grondige reparatie van het instrument door de firma De Graaf uit Ede. In Dagblad Tubantia van 24 oktober 1989 beschreef Jan Schoonen het orgel als volgt: "Het orgeltje, voldoende om de gemeentezang stevig te ondersteunen, maakt geen monumentale indruk.[...] Het is maar een klein orgeltje met erg weinig pijpwerk, maar door een vernuftig toegepast unit-systeem kun je er een heleboel klankmogelijkheden uithalen. [...] Tóch een aardig pittig orgeltje!"

Het avondmaalsstel en de drie symbolen van geloof, hoop en liefde.

Foto Henk Hanselman

Actuele foto van de voorgevel van de kerk.

Ondanks afgenomen gebruik worden kerk en terrein keurig onderhouden.

Foto Henk Hanselman

Bouw en verbouw

In 1950 kon een woning naast het kerkgebouw, die reeds eerder was aangekocht, in gebruik worden genomen. Na een verbouwing kon deze woning dienst gaan doen als pastorie. Het pand was in 1932 gebouwd door de familie Jaartsveld.

In 1958 werd een jeugdgebouw achter de kerk gerealiseerd, nadat daarover reeds sinds 1953 was gediscussieerd en - wat misschien nog wel belangrijker was - ervoor was gespaard. Een gedeelte van de stichtingskosten werd bijeengebracht door het houden van een bazar. Na een oproep in het kerkblad waren twee suggesties voor een naam voor het gebouw ingebracht: 'Credo', wat betekent 'Ik geloof' en 'Adelaarswiek', naar aanleiding van Gezang 44:3. Uiteindelijk werd gekozen voor de laatste. De officiële opening van het gebouw vond plaats op 15 september. In 1967 werd er een stukje bij de Adelaarswiek aangebouwd.

In 1960 werd er enige tijd gekerkt in de Adelaarswiek, toen het kerkgebouw een grote schilderbeurt kreeg.

Tegen het einde van 1979 besloot de gemeentevergadering het interieur van de kerk grondig aan te pakken. Aldus gebeurde. Het orgel werd verplaatst naar beneden, aan de preekstoel werd iets gewijzigd, op het vrijgekomen balkon werden zitplaatsen gecreëerd en het gehele interieur werd geschilderd. Dit kreeg allemaal zijn beslag in de loop van 1980. Tijdens de verbouwperiode werden de kerkdiensten gehouden in de Adelaarswiek, de kindernevendienst in de consistorie en de oppasdienst in het hervormde jeugdgebouw aan de Dr. Besselinkstraat óf in het gebouw van het Wit-Gele Kruis aan de Nieuwe Maat.

Aaltense tehuizen

Eind jaren zestig, toen men in een beroepingsprocedure was verwickeld, besloot de synode dat alle vacante kerken die hulpbehoevend waren, het beroepingswerk moesten stopzetten. Zij zouden besprekingen met naburige gemeenten moeten beginnen met het doel om te komen tot een taakverdeling waarbij grotere gemeenten werk zouden overdragen aan kleinere. Hiermee zou dan de hulpbehoevendheid verdwijnen. Deze besprekingen verliepen moeizaam, maar de oplossing kwam doordat de Stichting Gezinsvervangende Tehuizen te Aalten de predikant van Lichtenvoorde vroeg om de geestelijke verzorging van de tehuizen op zich te nemen. Lange tijd hebben de Lichtenvoordse predikanten deze taak op zich genomen. Bij het vertrek van ds. Pruiksmas in de zomer van 1984 kwam hieraan door veranderende opvattingen over pastorale hulp en financiële middelen een einde.

Naar een protestantse gemeente

In 1961 werd door ongeveer 65 hervormden een verklaring ondertekend om adhesie te betuigen aan een poging de eenheid te bevorderen tussen hervormden en gereformeerden. De gereformeerde kerkenraad kon het niet geheel eens zijn met de zienswijze van dit landelijke comité, hoewel ze de gedachte die eraan ten grondslag ligt toejuichte. Misschien was het nog iets te vroeg voor een innige samenwerking. Toch werd er op dit terrein wel vooruitgang geboekt. In 1973 was er vier keer per jaar sprake van ‘kanselruil’ met de hervormde gemeente.

Langzamerhand was er steeds meer sprake van toenadering tussen de beide kerkgenootschappen. In januari 1978 werd er door beide kerkenraden een historische ‘Overeenstemming van de Gereformeerde Kerk en de Hervormde Gemeente te Lichtenvoorde’ op schrift gesteld. Beide kerkenraden “stellen met dankbaarheid vast, dat zij met elkaar overeenstemmen ten aanzien van het geloof in God, de Vader, onze Schepper en Verlosser, Jezus Christus, zijn Zoon, onze gekruisigde en opgestane Heer en de Heilige Geest, die ons leven vernieuwt, zoals deze drie-enige God in gehoorzaamheid aan de heilige Schrift en in gemeenschap met de kerk van alle eeuwen in de belijdenisgeschriften onzer beide kerken wordt beleden; en zij beloven zich bij het toezicht op prediking en elke andere kerkelijke activiteit naar deze overeenstemming te gedragen”.

In de overeenstemming werd samenwerking geregeld op het gebied van: vergaderingen, kerkdiensten, sacramenten en wederzijdse vervanging in het pastoraat.

In 1984 stelden de hervormde predikant W. Ch. Jansen en zijn gereformeerde collega D. Pruiksmas een notitie samen onder de titel: ‘Hervormd en Gereformeerd Lichtenvoorde .....te gek om los te lopen.’ Daarin werden aanbevelingen gedaan op bijna alle gebieden van het kerk zijn. Beide predikanten stonden toen overigens enkele maanden voor het eind van hun carrière wat Lichtenvoorde betreft. Zij besloten het stuk met de woorden: ‘Kerkgemeenschappen die zozeer verwant zijn, hebben de opdracht van de Heer te gehoorzamen om elkaar te zoeken en te vinden. Hervormd en Gereformeerd in Lichtenvoorde .....te gek om los van elkaar te blijven lopen.’

Na een lange periode van ‘samen-op-weg’ met de hervormde gemeente, staat anno 2007 de Gereformeerde Kerk op het punt om samen met de Hervormde Gemeente een ‘Protestantse Gemeente Lichtenvoorde’ te gaan vormen.

Lijst van predikanten:

C.P.T. Rijper	30 januari 1944 - 22 september 1946
R. Strijker	8 juli 1951 - 11 december 1955
H.Th. van Reenen	8 januari 1956 - 22 mei 1960
F. de Jong	10 juli 1960 - 14 maart 1964
J. Vos	9 augustus 1964 - 5 oktober 1969
A.A. Nottelman	12 november 1972- 1 augustus 1976
D. Pruiksmas	17 oktober 1976 - 24 juni 1984
D. van Alphen - Ubbens	28 april 1985 - 28 oktober 1990
G.E. Bonda	5 april 1992 - 22 juni 1997
M. Bouwman - Lasseur	10 januari 1999 - 1 juli 2007
	(geplande datum van fusie tot Protestantse Gemeente Lichtenvoorde)

Bronnen:

Jubileumuitgave: Gereformeerde Kerk te Lichtenvoorde, 1943 - 1983.

Veelzijdig unit-orgeltje in gereformeerde kerk, J. Schoonen, in: Dagblad Tubantia 24-10-1987

Notulen Gereformeerde Kerk Lichtenvoorde.

Naschrift redactie

De Gereformeerde Kerk te Lichtenvoorde fuseert per 1 juli 2007 met de Hervormde Gemeente tot Protestantse Gemeente Lichtenvoorde.

De fusie is de laatste formele stap in een al jarenlang lopende intensieve samenwerking .

De landelijke organisaties van beide kerken zijn reeds per 1 januari 2005 gefuseerd tot Protestantse Kerk Nederland, afgekort PKN.

In onze periodiek nr. 53 van november jl. werd er in het artikel over de pas gerestaureerde Johanneskerk al vermeld dat de Johanneskerk het kerkgebouw van de Protestantse Gemeente Lichtenvoorde zal blijven. Er zijn plannen om bij die kerk een nieuw kerkelijk centrum te realiseren. Hervormden en gereformeerden kerken al jaren samen.

Sedert het gereedkomen van de restauratie van de Johanneskerk wordt de gereformeerde kerk weinig meer gebruikt.

Het gereformeerde kerkgebouw wordt verkocht aan een makelaar die er zijn kantoor in zal vestigen met achterin en op de plaats van de consistoriekamer een woongedeelte .

Uiterlijk verandert er weinig aan het gemeentelijk monument uit 1933 . De kenmerken van de 'Amsterdamse School' blijven dus gehandhaafd. De hele straatwand van de Nieuwe Maat tussen de Koestraat en de H.B. Sterenborgstraat vormt een nog gaaf ensemble van karakteristieke panden uit de jaren dertig . Het is te hopen dat dit nog lang zo blijft.

Op zondag 29 april a.s. wordt een laatste afscheidsdienst in het kerkgebouw gehouden.

De oude kanselbijbel, het avondmaalsstel etc. verhuizen daarna naar de Johanneskerk.

Afscheid van het kerkgebouw zal met name voor de oudere gemeenteleden best met gemengde gevoelens gaan, maar aanhouden van een gebouw dat niet meer nodig is, is geen optie.

De 'Adelaarswiek' wordt al sedert najaar 2005 gebruikt als cadeauwinkel. Er worden ook workshops gehouden ('Idé Atelier'). Mettertijd zal dat gebouw ook worden verkocht, evenals de pastorie.

Den Geest van Hunink-Jans

Een verhaal van rond 1905, verteld door Maria Elisabeth Meekes (18/4/1895-21/12/1992).

door Nic Adema Mzn

't Is óngelaogng woor!

Toen ik een jaar of twaalf was, hoorde ik van mijn grootvader Jan Hartman, die tuinman-chauffeur was bij Sterenborg-Jochum, het verhaal *Den geest van Hunink-Jans* voor het eerst. Hij had het weer gehoord van zijn nicht, Marie Meekes van 't café 'Inn Hook' op de Varkensmarkt¹. Dat café stond even voor het huidige gerestaureerde pand van Kok-smid. Deze Marie Meekes had als meisje of jonge vrouw dit verhaal omstreeks 1910 zelf zo gehoord en deels ook meegemaakt. Hoewel zij de geest zelf niet gezien had, geloofde zij wel oprecht wat ze vertelde. Zij bracht het verhaal - als we haar ernaar vroegen - dus altijd heel serieus. Ze bezat bovendien gevoel voor humor en had ook plezier in het vertellen. Sommige hoorders moeten dit verhaal toch ook heel bijzonder gevonden hebben, want er werd later zelfs gezegd dat zij het verhaal in de jaren zestig op de radio bij de KRO in het programma *Onder de groene Linde* had verteld. Dat was echter een programma over liedjes. Of er werkelijk een radio-opname is geweest, heb ik niet kunnen achterhalen, maar ik ben er wel achter gekomen dat zij dit verhaal heeft verteld in een interview met de heer Krosenbrink van het Meertens Instituut. Misschien dat dit feit de bron is van het gerucht over de radio.

Ikzelf heb, toen ik ouder was, het verhaal ook enkele malen - voor het laatst in november 1990 - van mevrouw Meekes zelf gehoord. Ik kan dat jammer genoeg niet letterlijk citeren, omdat ik het pas een jaar of tien later heb opgeschreven met het idee dat ik er ooit nog wel eens iets over zou willen

De Varkensmarkt rond 1925: Aan de vlag te zien is er feest: kermis? Links de woning van de familie Van Wijngaarden, in het midden het café en de winkelatalage van Meekes 'Inn hook', rechts het huis van de familie Buitink (Prüsse). In de deuropening van het café staan Toon Lueb en, met witte schort, Mina Meekes. Fotocollectie familie Adema

publiceren. Ik moest het toen dus reconstrueren. Hieronder leest u die reconstructie. De dikgedrukte woorden daarin zijn de stukken, waarvan ik zeker ben dat ze vrijwel letterlijk zijn weergegeven. Het verhaal van Den Geest van Hunink-Jans speelt zich af rond 1910 in Lichtenvoorde en Swalmen (L). Mevrouw Meekes vertelde het mij op 24 november 1990 ongeveer als volgt:

Op'n harfsaovond heurn ik 't verhaal veur 't eerste. 't Was misterig en al an 't duustern, de roetn waarn zo slim beslaagn, dat 't water der met van dee lange streepm af leep. Ton zatn der 'n paar mansleu bi-j ons in 't café. Mien va bedeenn en was met eur an 't kaatn. Wi-j vrouwleu, mien zuster Mina en ik, zegt de gek, waarn ton 'n joor of vieftien, zestien en wi-j mosn 't langere haalwark doon: at der wat oet de kelder mos komm en zowat. Ik was ton in de kökng an 't poetsn en kokng en ik zag wal dat de mansleu an taofel in 't café met de köppe bi-jmekare zatn te smiespeln en te smoe:zn. Zee hadn de kaatn al dale-legd. Too 'k mien va ne ni-je flesse jenever ebracht hadde, vroog ik wat er was. "Och, niks, da's net zelfde", zeidn ze. Zee meenn, dat 't niks veur mi-j was, want 't ging aover speuke en dn karkhof.

Later, ton 't café dichte was, veteln mien va mi-j wal wat der gengs was. De mansleu hadn 't ehad aover één van de jonges van Hunink-Jans, da's noo Orriëns; teegnswordeg ligt dat aover de Twenteroute, richting 't Leeveldse Mariakapelleken en Jochems bos.

Wat wil noo 't geval? Bi-j Hunink-Jans hadn ze 'n paar jonges. Ene was zogezegd n betjen bezunder. 't Was jo neet 'n venemstigstn, maor t was wal 'n vromm sjoks. Dee beide jonges mostn op nen aovend zo teegn 'n uur of vieve 'n boskop doon en ton ze op 't hoes an gingng, bunt ze ok nog hier an-ewes veur 't een of 't ander. Wi-j hadn ton ok nog ne winkel. 't Was ton al adeg an 't duustern. Ik ston bi-j de pompe en heb eur nog ezeg: "Jonges, mo'j neet máákng a'j op 't hoes an komt. 't Is zó duuster! Bu'j neet bange?" Dat waarn ze neet en zee leepm kalm an deur. Zee mostn langs dn karkhof um bi-j eur hoes te komm. En noo veteln mien va dat dee jonges, ton ze door waarn, 'n spook hadn ezene tusn de graavn. Teminstn, den bezundern had em ezene. "Verrek, door he'j 'n spook", had e ezeg. "Woor?" vroog den andern en ton had den eenn 'm argns op 'n karkhof precies anewezen, maor zien breur zag gaar niks. Eerst geleuvn den 't neet, maor den eenn blef maor volholn dat der 'n spook was. Ton ze wieter gingng op 't hoes an, leep den geest as 't ware met eur met. Dat zei den jonge teminstn.

Naotied, in de wekng doornao, veskèn den geest iedere kere weer en steureg mos e den eenn jonge hebm. Andere leu konn um gaar neet zeen, maor dèn wal. Op 't leste werd 't zo slim, dat e der neet meer van kon slaopm en steeds vaker zag e den gees. 't Kon zo gebeurn, dat e op daele an 't wark was, manglele snie:n of beeste vooan, dat e dan teegn zien va zei: "Door he'j m weer!" "Woor dan?" vroog zien va. "Achter ow in de mangelkoele." Zien va skrok vanzelfs, maor at e dan ummekek, zag e gaar niks. Ok 's aovends, at ze dan in de kökkene zatn, dan kek e mangs op, met van dee grote oogng en at ze dan vroogng wat der was, dan kon e inens zegn: " 'n Gees! Noo steet e bi-j moo achter 'n stool." En dan skrok zien moo ok.

Den jonge zelf had 't der ok slim met en zee konn um ok neet helpm, want zee wisn neet woorumme den gees zik iedere kere leet zeen. En woorumme allene an den jonge? Dee leu van Hunink-Jans veuln zich zodöänig allemaole ok neet meer zo op eur gemak. I-j mot rekng, dat de dokters in dee joorn nog neet zovölle van psychologie en van al dee andere bezunderere weetnskapm wisn. De leu mosn laevn met weineg lech. Ton was 't nog völle duusterder dan noo met al dee straotvelechting. De leu waarn ton ok wal banger duch mi-j. Maor afijn, mien va verteln mi-j dat en ik moch 't neet wieter verteln. Zo zal dat verhaal wal deur Lechnvoorde egaone waen.

Later, he'k wal eheurd, is 't toch op-elost. De olde leu van den jonge haaln 'n dokter der bi-j, maor den kon der ok neet völle an doon. Den raon eur an um de pestoor der bi-j te haaln. Ton gink den der hen um 't is te bekiekng. Hee was nog maor efn in 't hoes, of den gees verteunn zik weer. Ton zei de pestoor teegn den jonge: "Vraag de geest eens wat hij eigenlijk wil." Dat dee den jonge en ton blek dat 't spook een of andern burgemeister of 'n hoogn heer was ewes oet Valkenburg, of argns in Limburg. Dèn had bi-j zien laevn schuldn emaaht, ik meenn met de valkenjach. Ik geleuve wal zo 'n vievntwintig guldn. En dat mos nog betaald wodn en of den jonge door veur kon zorgn.

Dat was ok 'n spul. Wee had noo zoovölle geld in dee tied? 't Wondert mi-j trouwens nog hoo den jonge dat allemaole kon wetn. Dat mot toch wal speukeri-je waen. Ton zei pestoor: "Laat het spook het eens opschrijven." En dat hef den gees ton ok warkelijk edaone. Hee skreef 't bedrag en 't adres op nen läögn tabakstoetn.

Oetendelek is den gees neet weer ekkommene. Dat kwam zo: De pestoor en de olde leu praotn af um dat geld dan maor naor Valkenburg te gaon betaaln. Dat was wal ne Kölse reize in dee tied. Den jonge is zelf, geleuf ik, ok met ewes en nog ene van de pasteri-je, de kaplaon of zo. Zee gingng van Level met 'n trein. Ton zee door in dee plaatse waarn, kann ze 't adres, woor ze betaaln mosn, gaar neet vinn. Of 't neet meer beston? Ik meenn dat ze 't geld ton maor door in de kärke in 't blok veur 't Antoniusbrood edaone hebt. 't Zal ok wal uut den Lechvoordsn armbuul ekkommene waen. Zee bunt maor weer naor hoes hen egaone en den jonge hef van den gees naotied gin las meer ehad.

Veur disse tied is 't vanzelfs wal 'n raar verhaal, maor 't is toch ongelaogng woor. A'j 't neet geleuft, 't is toch eerlijk woor gebeurd. En ik heb den toetn ok zelfs ezene. Zien moo hef mi-j den bi-j ons in de winkel eteund en 'n doodslach zat der nog an, an den toetn! Anders zo'k 't zelfs ok neet geleuft hebm.

Hoe ontstaan zulke verhalen?

Veel lezers kennen ongetwijfeld zelf ook wel één of meer van dit soort sterke verhalen, of spookverhalen. Die zijn misschien al jarenlang in een familie of buurtschap doorverteld. Uit mijn eigen jeugd, de jaren vijftig en zestig, herinner ik me ook grappige, 'sterke' verhalen en vertellingen over geesten, spoken en buitennatuurlijke gebeurtenissen. Naar mijn weten doken die vooral in de herfst op: in een korte periode van een paar weken had dan een aantal mensen vreemde en vergelijkbare verschijnselen waargenomen waarover men dan veelal wat geheimzinnig griezelend vertelde. Zo meen ik, dat er rond 1960 in een herfst in verschillende Lieveldse buurten ladders tegen gevels, ramen en op

De Varkensmarkt anno 2007. De foto is genomen vanaf dezelfde plaats als in 1925.

Foto Henk Hanselman

daken zijn waargenomen. In een paar gevallen was de ladder 's avonds in de schemering uit zijn bergplaats gehaald en tegen het huis gezet. Waarom en wie hem daar had geplaatst, was onbekend, wat natuurlijk geheimzinnig en dus bedreigend was, vooral voor nieuwsgierig luisterende kinderen. Het duurde toen niet lang of er kwamen ook zulk soort verhalen uit andere buurschappen.

Een vertelsel van mijn grootvader over een 'hellig hekkenspook' of 'wit wief' uit diens jeugd rond 1890 illustreert hoe zulke verhalen kunnen ontstaan. Op de Kranenburg, tussen Vorden en het Medler, was dat spook waargenomen. Het gooide van kwaaiigheid hekken van weilanden dicht zodat die hekken op de hielen van degenen die erdoor liepen, botsten. Een boer had daar een dranger op een weidehek laten maken. Veel later, in de herfst of de winter, inspecteerde hij eens met een paar burens de wei. Het gezelschap kuierde langzaam het hek door, zich niet bewust van de werking van de dranger. Het hek sloeg hun op de hielen. Zij keken geschrokken achterom en dachten niet aan die dranger. Ze zagen ook niets, wel duisternis en nevel. "Wat was dat?" vroeg er een. "Een spook?" Zo begint dat soort verhalen, zeker als al snel daarna een buurman ook zoiets overkomt.

Dat men zich in nacht en nevel gemakkelijk iets kan inbeelden, bleek in Lievelede in of vlak voor de laatste oorlog. Iemand dacht, dat de H. Maagd Maria hem verscheen bij het Mariakapelletje. Hij zag het grote beeld in de kapel zeer fel oplichten, maar wist niet dat een grappenmaker er vanuit de struiken met een sterke zaklamp op stond te schijnen.

Schrik en onbekendheid

Wie voor verschijnselen die hij niet verwacht of die hij niet goed kent, een verklaring zoekt, vergelijkt ze allicht met iets wat wel bekend is. Een gelovig mens die niet bedacht is op het effect van een sterke lichtbundel uit een zaklantaarn, of zoiets zelfs niet kent, terwijl hij wel verhalen over heiligen met stralenkransen heeft gehoord, kan gemakkelijk gaan denken aan iets bovennatuurlijks, zeker in de buurt van een Mariakapel. Zo kon men door angst en duisternis ook de werking van een deurdranger even vergeten. Een 'wit wief' was dan een gemakkelijke verklaring voor iets onverklaarbaars.

Dit soort verhalen en 'verhaal-epidemieën' kregen m.i. eertijds veel meer kans dan nu o.a. vanwege de veel diepere duisternis vroeger. 50 of 100 jaar geleden was het korten der dagen veel ingrijpender en duidelijker merkbaar. Wie wordt tegenwoordig met die uitbundige, elektrische verlichting overal, nog echt door het donker gehinderd? Herfst en winter waren in onze streek tot vóór de aanleg van grote wegen als de Twente- en de B.A.L.-route nog echt geheimzinnig stil en angstwekkend donker. Dat heeft uiteraard de waarneming door mensen beïnvloed. Wie 50 jaar geleden met een wiebelende stralenbundel van zijn fietslantaarn door mist of duisternis op een onverhard fietspad reed, moest elk witgekopt fietspaaltje en alle mollenritten op die weg goed kennen. In het duistere struikgewas van de berm zag die fietser vanuit zijn ooghoeken wellicht ook allerlei vage gestalten die akelige associaties oproepen.

Vreemde waarnemingen werden vaak het gesprek van de dag. Aangezien de herfst ook de tijd van de vallende bladeren is, kan, wat iemand ziet, door een ander in diens angst en verbeelding heel anders of 'beter' gezien worden. In zo'n context konden natuurlijk de fraaiste vertelsels over spoken en geesten opbloeien, die jaren later nog verteld werden. Daarbij speelt het plezier in het vertellen van griezelverhalen zeker ook mee. Met dit soort fictie amuseerde men elkaar tijdens de lange herfst- en winteravonden. Volwassenen die kinderen met griezelverhalen willen vermaken, vermaken ook zichzelf door te overdrijven en het extra griezelig te maken.

Het archief van het Meertens Instituut

Wellicht hebben deze omstandigheden ook een rol gespeeld bij het ontstaan van het verhaal van *Den Geest van Hunink-Jans*. Aangezien ik wilde weten hoe mevrouw Meekes het verhaal in de jaren zestig had verteld, mailde ik het Meertens Instituut. Men antwoordde mij dat *Den Geest van Hunink-Jans* in een interview was verteld door mevrouw Meekes. Het verslag daarvan was geschreven door de heer Krosenbrink uit Corle. Ik kan dus nu het verhaal dat ik in 1990 gehoord heb, vergelijken met dat van het

Meertens Instituut uit 1962. Ik was benieuwd of er verschillen waren ontstaan in de inhoud of details. Er zit tenslotte bijna dertig jaar tussen de data waarop het verhaal verteld is.

Op 1/10/06 heb ik de heer Krosenbrink gebeld. Hij bleek echter geen bandopnamen gemaakt te hebben, maar notulen. Mevrouw Meekes had haar verhaal in één keer verteld. Zij was niet onderbroken door vragen van Krosenbrink. Misschien is (was) dat een techniek om verhalen ‘los te krijgen’ en vast te leggen. De heer Krosenbrink heeft met behulp van zijn aantekeningen een verslag geschreven op 17 september 1962 in het dialect van Winterswijk, dat niet veel afwijkt van het Lichtenvoords. Hij gaf mij toestemming om dit te citeren en het te publiceren.

Het verslag van Krosenbrink wordt hieronder in cursieve letters letterlijk aangehaald, ook qua spelling. Er blijken inderdaad opvallende verschillen in de inhoud te zijn. De zinnen en woorden die vet gedrukt zijn, bevatten andere informatie dan de versie die hiervóór is weergegeven. Wat tussen vierkante haken staat is door mij toegevoegd als verduidelijking. De aanhalingstekens heb ik toegevoegd.

Verslag no. 20. Mevrouw Meekes, Lichtenvoorde. (M 7), geb. 1895, moeder uit Vorden (F 184)

*X 1. Wi'j hadden vrogger ne winkel en café en **mien vader was schoemaker**. Op ne keare kwam der ne jonge umme schone op te haalne. Ut was Umsgevear vief uur en al donker. Hee wol ziene schone ophalen. Ton e weg ging he'k um nog naeropene, of e neet bange was zo in den donkern. Maor hee zea: "Ik bunne neet bange." Maor den andern aovond , ton zoog e bi'j den karkhof, waor e altijd langs mog [=mos] ne geest. Den was zo naost um ezweefd. Hoo of e in hoes was ekommene, dat wis e neet. **Neet ovver de weg in elk geval**. Ovveral zo maor dwars deurhen, naor zien oldershoes hen. En in ut vervolg zoog e den geest geregeld. En gin ene anders as hee.*

*Op ne keare was e met zien vader op de deale. Nog zonnen olderwetsen met leem, waorin allemaole geatere [=gaete] zatten. Ton zea den jonge **-Herman-** [:] "Vader daor is den geest wear." "Waor steet e dan?" vroog zien vader. "Net achter ow, in dee koele van de deale." Maor zien vader zoog niks.*

*Nao dee tied worden den jonge nog vólle angstuger. **Zien vader zea ne keare : "Vraog is of i'j um zeen mögget"**, want hee had altijd zon gewaad ovver de kop hen. Den jonge vroog dat en den geest beurn zien gewaad op en ton had e ne helen langen board. Den geest zea teggen um: hee hoven neet bange te wezzen. Hee zol um niks doen. Maor hee had ne opdracht veur um. Dat mos e maor an zien vader zeg gen. Hee was dood egaone, maor kon gin röste vinnen in ut graf. Vrogger had e is ne keare valken ekocht. Ut meeste had e voldaone, maor un gedeelte van de schold was nog blieven staon. Daor kwam den jonge met in hoes. Met dee bosschoppe. **Zien vader zea**: den geest zol maor un teken gevven, dat ut zo was. Dat ze um geleuven konnen. Den jonge zoog den geest wear en zea um dat. Hee zol maor papier en potlood metnemmen. Morgen kwam e wear. En dan wol hee daor wat opschrieven. Den jonge deed dat.*

Een foto van de dames Marie en Mina Meekes, genomen rond 1910 op een onbekende plek. Rechts Marie Meekes, de vertelster van het spookverhaal, links haar oudere zuster Mina.

Fotocollectie familie Adema

*Den vader was ok al naor den pastoar hen ewes, maor den had um verteld, dat e den jonge **maor mear te etten zol geveven. Den geleuven der neet völle van.** Den jonge nam potlood en papier met en ton schreef den geest op ne groten griezen toeten in grote vette letters, umsgavear ut volgende op: ‘Ik ben lang burgemeester geweest te Swalmen. Ik heb daar valken gekocht en die schuld is maar half voldaan. De andere helft moet door een onschuldig kind voldaan worden, anders kan ik geen rust vinden.’ Zo ston ut der ongeveer op.*

*Den vader had ok **nog ne neave** den kapelaon was **in Aalten**. Daor ging e hen en den antwoorden, dat den geest um maor naor Swalmen mos sturn umme de schold te voldone. Maor dat ging neet. Ut mos paol den jonge wezzen. Den geest had der nog bi’j ezegd: **As den jonge ut wal annam, maor ut neet dee, dan zol e op een of andere meneare verongelukken. Deed hee ut wal, dan ging ut um later good.***

*De vader ging naor de **leenbanke** hen en halen geld en den volgenden dag gingen hee en zienen zönne naor Swalmen in Limburg. ’s Aovonds kwammen ze wear. Zea kwammen hier in ut café an en vertellen hoo ut eur egaone was. Zee wazzen naor de betrokken familie egaone, waarvan den geest den name had eneumd. Den man zelf was dood moar zienen zönne leaven nog. Den had ok nog olde beuke inekkekene, maor daor had ut neet in estaone. Ut was zeker al deur edaone. Ut geld ha ’n ze daor elaotene. Mog den man de schold neet wear können vinnen van den vroggern borgemeister - den geest was borgemeister ewes - dan zollen ze ut maor bestean veur un leefdadug doel.*

*Nog **ene keare is den geest later bi’j Herman ekommenen**. Umme te bedankene. En ton is e **naor boven evlaoggene as ne grote witte doeve. En dat had zien zusken ok ezene**. En naodeen hef den jonge den geest neet wear ezene, want an de opdracht was voldane.*

Toen mevrouw Meekes op 17 september 1962 het verhaal aan de heer Krosenbrink vertelde, onderbrak die de vertelster geen enkele keer. Waarschijnlijk deed hij dat bewust niet om een zo zuiver mogelijk verhaal te krijgen. Dat is een belangrijk verschil met mijn eigen houding op 24 november 1990. Ik onderbrak haar juist wel telkens met allerlei vragen. Waarschijnlijk zijn de verschillen tussen de twee geciteerde verhalen mede daardoor ontstaan. Vragen stellen lijkt me echter niet onnatuurlijk bij het luisteren naar een vertelling. Een verhaal kan immers ook vragen oproepen en sommige luisteraars spreken die tijdens het verhaal al uit. Juist verhalen uit oude tijden bevatten vraagtekens voor jonge hoorders. Als ze het relaas onderbreken met een vraag, willen ze natuurlijk eerst een antwoord en mevrouw Meekes ging op die vragen in en legde onduidelijkheden uit voor ze weer verder vertelde.

Verschillen tussen de beide versies

De hoofdlijn van het verhaal is in beide versies wel ongeveer hetzelfde. Er zijn zelfs een paar frappante overeenkomsten in de bijzaken, zoals de vraag die gesteld werd of hij bang was in het donker, de geest die in een kuil op de deel stond, de valken en de gesprekken in het café.

Er zijn echter ook duidelijke verschillen, m.i. vooral in de details. Wat moeten we daarmee? Zijn ze veroorzaakt door het geheugen van de vertelster of de luisteraars, of hebben de twee luisteraars elk iets anders begrepen? In ieder geval laten deze beide verhalen zien, dat we heel voorzichtig moeten zijn met herinneringen en verslagen van ooggetuigen. Ik zal proberen de oorzaken van die verschillen te achterhalen.

De vetgedrukte delen van de Krosenbrink-versie laten de opvallendste verschillen zien. Die verschillen kunnen hier een drietal oorzaken hebben.

Ten eerste zal een verteller een belevenis niet telkens op precies dezelfde manier en in dezelfde volgorde vertellen.

Daarnaast kunnen de afwijkingen voor een gedeelte het gevolg zijn van het karakter van de vertelsituatie: een interview is tamelijk formeel en officieel, zeker als iemand daarbij aantekeningen maakt. Toen zij mij op een feestje het verhaal vertelde, maakte ik geen aantekeningen. Ook daardoor kan de vertelster een ‘ander’ verhaal vertellen.

Verder heeft zij waarschijnlijk vooral andere details verteld, omdat ze wist dat ik niet in spoken geloofde. Ik, jong en overmoedig, luisterde toen natuurlijk heel kritisch naar haar verhaal en probeerde dieper dóór te vragen naar de omstandigheden. Daardoor bevat het verhaal van 1990 ook een aantal details, die in de Krosenbrink-versie ontbreken. Een voorbeeld daarvan is dat in mijn verslag die jongen een beetje

bijzonder was. Ik heb namelijk ook gevraagd wat hij voor jongen was. Ik heb kennelijk niet naar zijn naam gevraagd, waarschijnlijk omdat de familie mij niet zoveel zei. Krosenbrink vermeldt de naam van de jongen wel: Herman. Aan Krosenbrink daarentegen vertelde ze ook dat haar vader schoenmaker was. Dat hoefde ze ons niet te vertellen, want wij wisten dat wel. De luisterhouding van Krosenbrink was veel respectvoller: zij kon ononderbroken haar verhaal vertellen en bepaalde zelf wat ze kwijt wilde.

Ik weet natuurlijk niet precies meer hoeveel en welke vragen ik gesteld heb, maar in mijn verslag zijn wel de antwoorden die ik gekregen heb, verwerkt. Zo heb ik o.a. gevraagd, hoe ze toen helemaal naar Limburg waren gegaan, vandaar de mededeling over de trein in Lieveelde. Dat ze het verhaal van haar vader uit het café had, weet ik, omdat ik gevraagd heb, hoe ze het verhaal kende. De roddels en praatjes in het café zullen ongetwijfeld een rol gespeeld hebben bij het ontstaan van dit verhaal, want ook de heer Krosenbrink noemt het café in zijn verslag.

Er zijn een aantal verschillen, die ik nog apart wil noemen. Eén daarvan is het ontbreken van de naam Hunink-Jans in de Krosenbrink-versie. Mevrouw Meekes kan ervan zijn uitgegaan, dat Krosenbrink die naam niets zou zeggen. Aan mij, oud-Lichtenvoordenaar, vertelde zij die naam wel. Ze kon zelfs uitleggen waar de boerderij precies lag.

Ik heb verder ook begrepen dat het in het begin van het verhaal om twee jongens ging, twee broers, die daar langs het kerkhof liepen. In de Krosenbrink-versie wordt niet gesproken van twee broers. Wel komt daarin later nog een zusje voor.

De terugtocht van het kerkhof naar de boerderij, die niet over de weg ging maar overal dwars doorheen in de versie van Krosenbrink, is heel anders dan in 1990. Ik had begrepen, dat de geest gewoon was meegezweefd.

Een ander duidelijk verschil is de naam van de Limburgse plaats: Swalmen of Valkenburg. Ik herinner me niet dat de naam Swalmen genoemd is. Ik heb kennelijk, heel voorbarig, de valkenjacht met Valkenburg geassocieerd en daarom niet doorgevraagd. In de Krosenbrink-versie komen trouwens ook valken voor. En dan de kapelaan uit Aalten, die was mij totaal onbekend. Ik vermoed dat mevrouw Meekes het niet geschikt vond om mij iets te vertellen over een onhebbelijke pastoor. Ik heb er in elk geval ook geen vragen over gesteld. Dat zei me toen niet zo veel. Ik moet er dus vanuit gegaan zijn, dat de kapelaan van de Lichtenvoordse pastorie kwam.

*Een opname van de boerderij Hunink-Jans aan de overkant van de Twenteroute.
Foto Henk Hanselman*

Ook de herkomst van het geld lijkt in de twee versies van het verhaal verschillend: het offerblok van St. Antonius en de (boeren?)leenbank. Ongetwijfeld was 25 gulden voor die tijd veel geld. Ik herinner me dat ik ook naar de herkomst van het geld heb gevraagd, want men had toen meestal niet zoveel geld in huis. Een overeenkomst tussen de boerenleenbank en het Antoniusblok is natuurlijk, dat uit beide feiten blijkt, dat de vader het bedrag niet zomaar had liggen. Hij moet het ergens anders vandaan gehaald hebben. Ongerijmd is wel dat de pastoor zich in de Krosenbrink-versie nogal duidelijk distantieert van het probleem van de familie en dat het geld in de versie van 1990 toch uit het Antoniusblok in de kerk komt. Ik weet echter zeker dat ze dat Antoniusblok genoemd heeft, maar waarschijnlijk was dat het blok in de kerk van Swalmen, wat kan overeenkomen met het goede doel in de versie van Krosenbrink.

Het opvallendste verschil is het slot van beide verhalen: dat van die 'witte doe:ve', heb ik nooit gehoord. Ik ken alleen het slot met de 'tabakstoeten' met doodslucht eraan. Dat laatste weten de neven en nichten van mevrouw Meekes zich ook nog goed te herinneren; dat was namelijk het eerste wat ze noemden, toen ik hen belde om nadere informatie over het verhaal². Ik vermoed daarom, dat mevrouw Meekes aan familie en kennissen andere details vertelde. Krosenbrink noemt wel een papier, maar niet die tabakszak met de doodslucht. Misschien geneerde zij zich tegenover de heer Krosenbrink wel een beetje voor die tabakszak met doodslucht. Ons probeerde ze aan het slot van haar verhaal heel nadrukkelijk met die tabakszak te overtuigen van de waarheid van de tekst. Krosenbrink hoefde zij niet te overtuigen, want die was, als interviewer, zeer geïnteresseerd en had zelfs geen vragen tussendoor. Hoogstwaarschijnlijk kwam hij op mevrouw Meekes niet als een twijfelaar over. Wij daarentegen stelden haar zoveel vragen, met zoveel ongeloof en gegiebel, dat ze zich terecht kon afvragen of we haar wel geloofden.

Overigens kan er aan een tabakszak - ook een lege - nog lang een sterke tabakslucht blijven zitten. Tabakslucht is natuurlijk wel herkenbaar, maar als die oud wordt, vermindert en verandert die geur. Misschien is dat wel vergelijkbaar met een peuk in een asbak een dag later. Die geur kan door de tekst op de zak en het verhaal daarbij door een goedgelovige hoorder natuurlijk best geassocieerd worden met de dood en dan wordt het gemakkelijk doodslucht. De huidige jeugd weet nog nauwelijks dát een dode kan ruiken en zeker niet hoe; vroeger wist men dat wel, want doden werden vaak thuis opgebaard, ook in hete zomers.

Tot slot

Ongetwijfeld is het waar, dat een andere houding van een luisteraar ook andere verhalen kan opleveren, althans in details. De twee versies van het verhaal zijn hier echter niet structureel anders: het begin en de afloop, maar ook het verloop van het verhaal zijn in grote lijnen hetzelfde.

Uit de verschillen tussen beide versies blijkt echter wel, dat men met herinneringen en ooggetuigenverslagen ook erg moet oppassen, want ze zijn niet altijd nauwkeurig en precies. Zeker in oudheidkundige verenigingen moet je kritisch omgaan met de gegeven feiten in verhalen en verslagen. Uit dit verhaal blijkt echter ook dat men toen duidelijk wel het idee had, dat er iets vreemds aan de hand was in Lichtenvoorde, zo rond 1905.

Ik heb helaas geen gelegenheid gehad iemand van de familie 'Hunink-Jans' over dit verhaal te spreken, ik heb althans niemand van deze familie kunnen achterhalen. Misschien dat ik daar later nog eens tijd voor heb. Mocht dat nieuwe inzichten opleveren, dan kan dat aanleiding zijn voor een vervolg. Maar misschien zijn er ook lezers, die dit spookverhaal kunnen aanvullen of verduidelijken. Ik zou dat graag vernemen. Ik vond het in elk geval een aardig verhaal voor de Lichte voorde.

Aangezien ik vermoed dat er wel meer van dit soort (familie)verhalen bestaan, wil ik u ook graag oproepen eens in uw geheugen te graven, of in oude papieren te snuffelen. Wie weet wat voor interessante leesstof er nog op oude papieren (zakken) te vinden is.

Met dank aan het Meertens Instituut en de heer Krosenbrink uit Corle.

KTR houdt het verleden levend

door Ben Marijnusse

Graag wil ik voldoen aan de vraag van de redactie van de Lichte voorde, om iets te schrijven over de KTR, temeer omdat de leden van deze vereniging voertuigen in stand houden uit de periode van 1939 t/m 1945. Juist in deze tijd woedde de Tweede Wereldoorlog, waarin bezetting en bevrijding van ons land een grote rol speelden, ook in Lichtenvoorde. De vereniging KTR heeft tot doel het instandhouden van militaire voer-, vaar- en/of vliegtuigen die tijdens de Tweede Wereldoorlog gefabriceerd en gebruikt zijn. Voornamelijk zijn dat de voertuigen die de Engelse, Canadese en Amerikaanse legers in gebruik hadden bij de bevrijding van West-Europa en ook in 1945 bij de bevrijding van Lichtenvoorde een rol speelden.

Vooraf de ouderen onder ons overviel een geweldig gevoel van opluchting, vrijheid en dankbaarheid bij het zien van onze bevrijders met hun groen geverfde voertuigen. De Amerikanen hadden bovendien een witte ster op hun legervoertuigen geschilderd. Er zijn onder de leden ook personen die een Duits voertuig bezitten, maar het merendeel van de voertuigen is van geallieerde afkomst. De naam is de afkorting van de wenscreet van de geallieerden om hun voertuigen rijdend te houden : 'Keep Them Rolling', om er zo voor te zorgen dat de bevrijdende legers van al het nodige werden voorzien om de vijand te kunnen verslaan: van voedsel tot munitie. Reden de vrachtwagens begin 1944 vanaf de stranden van Normandië, later, in 1945, werd het bevrijde Antwerpen de haven vanwaar de voorraden naar het front moesten worden vervoerd.

Genoemde kreet, afgekort KTR, is de naam geworden van de op 21 augustus 1972 opgerichte Nederlandse vereniging. Zij telt nu ongeveer 1500 leden en donateurs en omvat meer dan 3000 voertuigen, van fietsen voor de parachutisten tot zware tanks. De leden bezitten een voertuig dat door de keurmeester van de vereniging op originaliteit in

Op de foto zijn enkele types te zien : van links naar rechts een GMC 5-tons vrachtwagen, twee jeeps en een Dodge met achter een dubbele as.

Fotocollectie Ben Marijnusse

*Een 'Dingo' verkenningsvoertuig (Engels)
Fotocollectie F. van Lochem*

onderdelen en kleur is goedgekeurd. Donateur is iemand waarvan zijn/haar eigendom nog niet is goedgekeurd of die de vereniging een warm hart toedraagt.

Ook Lichtenvoorde kent KTR-leden die enkele voertuigen in hun bezit hebben. Zo is de Dodge, niet te verwarren met de veel kleinere jeep, de GMC-vrachtwagen en een Engelse gevechtswagen hun eigendom. Deze laatste is uniek, omdat dit voor zover bekend de enige rijvaardige Engelse Stagehound is. Bij velen is de Jeep, een vierpersoons legervoertuig, echter het bekendst.

Het restaureren en in originele staat brengen van deze voertuigen en de aanpassingen om in het hedendaagse verkeer mee te doen brengt de leden tot elkaar. Het is vooral niet de bedoeling dat de leden 'oorlog naspelen', maar met hun in rijdende staat gehouden legervoertuigen tochten maken in Nederland en ook daarbuiten. Heel vaak worden de grote wegen gemeden en voelt men zich thuis op de zandpaden en minder drukke B-wegen. Het dragen van officiële uniformen is niet toegestaan, maar men gaat gekleed in gepast groen zonder onderscheidingstekens. De voertuigen werden gebruikt in de oorlogstijd, meer dan zestig jaar geleden en het dragen van opzichtige kleurrijke kledij doet daaraan immers geweld.

In 2004 werd in Normandië de invasie herdacht, die daar plaatsvond op 4 juni 1944. Dit was de D-Day, Decision Day, de beslissende dag.

Ongeveer 200 leden van KTR vertrokken in de zomer van 2004 naar Normandië om de historische plekken van de invasie met hun voertuigen te bezoeken en aanwezig te zijn bij de talrijke kleinere herdenkingen in dit deel van Frankrijk. Iedereen hier in Nederland, die dat wilde, heeft in juni 2004 de herdenking op de tv kunnen meemaken. De gastvrijheid van de Franse bevolking is daar zo groot, dat de bezoeker zich ook met de Engelse taal verstaanbaar kan maken. Er werden tochten uitgezet waarbij gebruik werd gemaakt van een boekwerk, zodat men bij historische plaatsen een uitleg kon lezen.

*Shermantank
Fotocollectie F. van Lochem*

Indrukwekkend waren de herdenkingen voor de duizenden geallieerde soldaten die hier sneuvelden. Nog altijd kan men in de zomermaanden in Normandië legervoertuigen tegenkomen van leden van KTR, maar ook van zusterorganisaties uit Groot Brittannië, België en Frankrijk.

Al jaren organiseert de KTR in februari de bekende tocht naar de Ardennen, waar dan vaak in de sneeuw tochten worden gemaakt, met name in de buurt van Bastogne, Vielsalm en Houffalize (2007). Dit is het gebied van het Ardennenoffensief waarmee de Duitsers probeerden de belangrijkste aanvoerhavens van Antwerpen weer in handen te krijgen. Dat mislukte, maar dit tegenoffensief heeft aan beide kanten veel slachtoffers geëist. De KTR is een welkome gast bij de legerbases van het Nederlandse leger. Havelte, de Harskamp en het vliegveld Woensdrecht zijn daar voorbeelden van. Dichter bij huis vindt er in augustus het Achterhoek Weekend plaats in Neede, vlak bij de molen richting Diepenheim. Hier waren in 2006 een kleine 120 voertuigen te zien op het terrein achter de molen. Iedereen die dat wilde, was er welkom en de ouders onder ons konden dan herinneringen ophalen uit hun jeugd. Want niet alleen de voertuigen maken een geweldige indruk, maar ook alle zaken die daarmee te maken hebben. Alleen schiettuig is nauwelijks te zien, behalve als er een tank of pantserwagen te bewonderen valt, is een loop onmisbaar.

Tijdens de maanden april, mei en juni wordt er veel gereden, soms op uitnodiging bij de herdenking van de bevrijding van een dorp of stad, soms om veteranen te vervoeren die hier op uitnodiging zijn. Het aantal van deze veteranen, die ons eens hebben bevrijd, loopt sterk terug. In dit jaar bestaat de KTR 35 jaar en er zijn plannen dit te vieren. De KTR is lid van een overkoepelend orgaan, de Fehac, waar de belangen van veel oldtimerclubs worden behartigd.

Als de KTR er nog tot in lengte van jaren in slaagt haar doelstelling: de instandhouding van militair materieel uit de Tweede Wereldoorlog, te verwezenlijken, zal dat bijdragen aan de garantie dat er een tastbaar stuk geschiedenis voor het nageslacht bewaard blijft. En dat is een niet geringe verdienste!

*Op de voorgrond een GMC(5-tonner) met daarachter een Diamond kraanwagen
Fotocollectie F. van Lochem*

*Jan Sint achter het stuur van
zijn GMC
Fotocollectie F. van Lochem*

*Dodge Staffcar
Fotocollectie F. van Lochem*

Bewoners van de huizen aan de Rapenburgsestraat in de negentiende en twintigste eeuw

door Gerhard Eppingbroek

Rapenburgsestraat, richting kerk vanaf de Markt, omstreeks 1860 - 1880.

Hieronder ziet u de oudste ons bekende foto van dit deel van Lichtenvoorde. Vroeger heette deze straat de Rapen Borgsche Straat en hij liep toen vanaf de Kattenhagensche Straat (nu Markt) tot aan het einde van het dorp, toen de Grintweg naar Harreveld (nu de Varsseveldseweg). Zoals op de foto te zien is, bestond de verharding van de straat uit veldkeien.

De Rapenburgsestraat omstreeks 1865/1870.

Fotocollectie Eppingbroek

Op deze foto zien we niet het begin van de straat want aan de linkerkant hebben we als eerste huis in deze straat (met nummer A37) de herberg 'De Reizende Man' van de familie Sterneborg-Wijnveldt.

Deze familie heeft ook de 'Oude Molen' aan de Molendijk in eigendom.

We zien op de foto, van links beginnend, achtereenvolgens (met de nummers die men in het bevolkingsregister van de gemeente hieraan gegeven had) een aantal panden.

Als eerste is nog juist een randje van een pand te zien, dat in 1892 plaats moest maken voor het nieuwe te bouwen postkantoor. Het bevatte toen waarschijnlijk meerdere woningen, met de nummers:

A36

Bewoond door achtereenvolgens de families (van 1866-1870) A. Wartena-Nieuwenkamp. Hij was predikant. Dan (van 1871-1877) de familie van de predikant H.G. Braam-Gooszen en daarna de fam. Hendriks-Van Watelen, vanaf 1877.

A35

Bewoond door Antony Ikink, schoenmaker, gehuwd met Johanna Kasteel, beiden geboren in 1828. Ze hadden vijf kinderen; drie jongens en twee meisjes.

A34

Bewoond door Hendrikus Wamelink (geboren in 1833), gehuwd met Hermina Manschot (geboren in 1839). Ze kregen negen kinderen van wie er zes overleden. Hendrik overleed in 1880. De drie kinderen die bleven leven waren; Harmina, Johanna en Bernard (respectievelijk geboren in 1865, 1870 en 1876).

A33

Het volgende pand dat we zien, de woning met de erker, werd bewoond door de van Stadtlohn gekomen Gerhard Joseph Heinrich Rack (geboren in 1838). Hij was koperslager en huwde in 1876 Elisabeth Bolwerk. Ze hadden in deze periode twee kinderen: Joseph (geboren in 1877) en Hendrik (geboren in 1880). Tegenwoordig is in dit pand café Van Ooijen gevestigd.

A32

In dit pand woonden in deze periode de neven Johan G. en Johan B. Wamelink en vanaf 1877, Ydigje Brouwer-Burk (de moeder, geboren in 1809) en Andrieske Brouwer; zij was vroedvrouw. Ook leefden hier nog een broer en een zus van Andrieske. Dit was de plaats waar later café Kruij gevestigd is.

A31

In dit pand (later banketbakker Meijer) woonden in deze jaren Jan Huinink, schoenmaker, met zijn echtgenote Hendrika Veldkamp en daarna Engelbertus Huinink en zijn vrouw Wilhelmina te Kampe. Hij was ook schoenmaker.

Vanaf 1872 woonde hier dan Felix W. Weenink (geboren in 1847), gehuwd met Harmina Hendriks. Hij was koperslager. Hij vertrok omstreeks 1890 naar Amerika.

Veldwachter J. Diderichs in het uniform van opperwachtmeester van de rijdende cavallerie. Fotocollectie Eppingbroek

A30

Dit pand werd nog bewoond door de familie Elferink-Manschot. Hij was wever. Van 1873 tot 1876 woonde hier de familie van Antony Strank, landbouwer. Ook woonde hier nog de fam. J.H. Nijenhuis-Meijer, klompenmaker. Verder woonde hier een tijdlang Joannes Diderichs (geboren in 30-8-1826). Hij was gemeenteveldwachter en kwam in 1865 van Arnhem. Hij was gehuwd met Josephina Teeuwen (geboren in 1-4-1837).

Omstreeks 1876 heeft hier Hermanus Bernardus Sterenborg (geboren in 1849), stichter van de schoenfabriek H.B.S. aan de Nieuwe Maat, een groot herenhuis gebouwd. Het staat nog niet op deze foto.

A29

Dit pand wordt omstreeks deze tijd bewoond door Antony Wamelink (geboren in 1848), schoenmaker en zijn gezin. Hij kwam van A28. Hij was op 16 juni 1876 getrouwd met Maria Aleida Wientjes uit Groenlo. Ze hadden een dochter Aleida (geboren in 1878).

Op dit pand zitten later achtereenvolgens de slagers Bakker, Olthof en Hulshof.

A28

Het witte pand voor het huis met de spitse gevel werd bewoond door Antony Rexink (geboren in 1790 en overleden in 1869). Hij was kuiper en gehuwd met Anna Marie Ikink (geboren in 1785 en overleden in 1867). Zij was vroedvrouw.

Hierna woonde op dit pand Bernard Wamelink geboren in 1818), schoenmaker, gehuwd met Johanna H. Rexink geboren in 1819). Ze hadden acht kinderen.

Later zat hier schoenmakerij Weenink, nog later juwelier Kortes.

A27

Op het huisje met het spitse dak en houten voorgevel woonde toen de smid Gerrit Jan Manschot (geboren in 1810), in 1855 van Winterswijk gekomen. Hij was getrouwd met Antonia Manschot (geboren in 1811 en overleden in 1870). Zij hadden drie kinderen van wie de zoon Herman (geboren in 1845) op 4 december 1878 trouwde met Aleida H. Buijnink en de smederij overnam. Herman overleed op 14-8-1897. Op deze plek werd toen een groot nieuw herenhuis gebouwd voor notaris Hesselink, gekomen van Winterswijk. Later werd dit huis gekocht door de familie Buijnink.

A26

Het witte huisje midden op de Broekboomstraat - toen heette die straat nog 'Weg van Aalten naar Lichtenvoorde' - werd ook wel genoemd: Pulvertoren, Rothuuske, Allemansverdriet of Steenkamphuisken, dit laatste vanwege het feit dat Antony Steenkamp (geboren in 1843) hier lang woonde; hij was kleermaker/pettenmaker. Hij huwde in 1871 met Johanna Stevens, Die in 1872 overleed. Aan het eind van dat zelfde jaar trouwde hij opnieuw, nu met Johanna Aleida Scholte. Met deze vrouw kreeg hij twee kinderen. Zij overleed echter ook weer enige tijd later, in 1877. Hij trouwde weer, nu met Willemina Rensink. Steenkamp verhuisde naar een pand aan de Markt en later kwam er in het huis A26 o.a. de familie van Jacobus Hund te wonen. Rond 1918 werd het huis afgebroken.

A9

Op het eerste pand na de Pulvertoren woonde toentertijd eerst de familie Harmanus Siebelder (geboren in 1821), timmerman. Hij was gehuwd met Hendrika te Stroet. Ze hadden zeven kinderen.

Vanaf 1865 woonde hier de weduwe W. Kolkman-Weijnen met haar twee zonen. Haar man was in 1860 overleden. Zij runde een houtdraaierij, samen met haar oudste zoon Frederik, die ook hulponderwijzer was. Aan het einde van de negentiende eeuw bouwde de familie Kolkman een kleine houtdraaierij en borstelfabriek aan de Patronaatsstraat (deze had toen nog niet deze naam, ze werd wel de Kinderdijk genoemd). Later werd dit de fabriek van Weijnen.

A8

In het pand naast de pastorie woonde toen de familie Rietberg (de Saar). Ze hadden een winkel voor borstels, bezems, klompen en allerhande. Hendrikus Rietberg (geboren in 1822) was gehuwd met Antonia Elschot (geboren in 1812). Ze hadden drie kinderen. Later - tot in de jaren tachtig - was fotograaf Wekking hier gevestigd.

A7

Dit is de r.-k. Pastorie, in 1923 afgebrand en meer naar voren nieuw opgebouwd. Pastoors waren in deze periode M.A. Lonink (geboren in 1804) van 1861-1875 en B. van Turnhout (geboren in 1831) van 1875-1883.

A6

Dan zien we de r.-k. Sint Bonifatiuskerk, een zgn. Waterstaatskerk, gebouwd in 1819 onder het pastoraat van J.H. Westerman met een subsidie van 15000 gulden van het Rijk. Zie hieronder het fraaie interieur.

A5

Daarnaast zien we dan nog net de panden van de familie Kolkman. Het complex bestond uit meerdere panden met o.a. de herberg 'het Witte Kruis', een houtdraaijerij en borstelmakerij. Antonius Johannes Kolkman was getrouwd met Willemina Weijnenborg van 'De Koppelpaarden'.

Na: 3661: Uitgave J. P. W. Jacobs, Lichtenvoorde. R.-K. Kerk — Lichtenvoorde.

*Het interieur van de Waterstaatskerk.
Fotocollectie Eppingbroek*

Ze kregen twee zonen: Frederik J.A. (geboren in 1856) en Johannes B. (geboren in 1857). Antonius Kolkman overleed in 1860 en de weduwe Kolkman-Weijnenborg moest de zaken verder alleen behartigen, wel met steun van haar vader en broer op De Koppelpaarden. In 1865 werden de panden verkocht aan het r.-k. Kerkbestuur en de familie Kolkman verhuisde naar nummer A9.

Vanaf 1865 worden deze panden bewoond en gebruikt door de zusters van Rotterdam. Zij stichtten hier een Bewaarschool en een Naaischool. In 1890 werd hier het St. Jozefklooster gebouwd.

Dan gaan we naar de andere kant van de straat en zien van rechts af de volgende panden:

A143

Dit pand, met het echtpaar op de stoep is van Hendrikus Hulshof (geboren in 1835 en overleden in 1904), eigenaar van een looierij. Hij huwde in 1868 met Dorothea A. Verhoeven (geboren in 1839 en overleden in 1899). Zij hadden een zoon Johannes Carolus H.F. (geboren in 1873). Eerst ook looier, later koopman.

Antony Weijnenborg omstreeks 1870 (vader van Willemina).

Fotocollectie Eppingbroek

A144

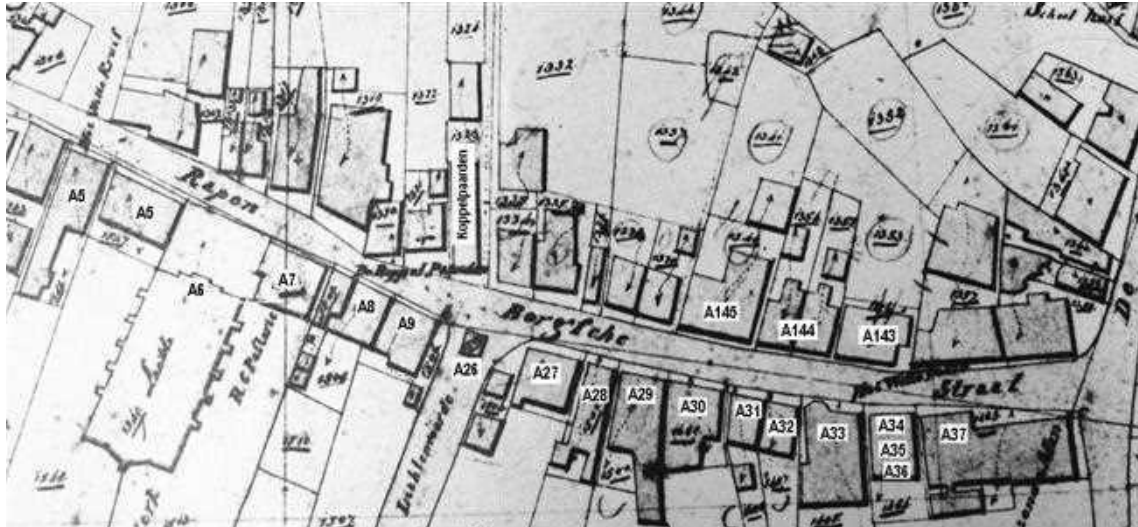
Hierna zien we het lagere pand van Johannes Hendrikus Sterenborg (geboren in 1806). Hij was gehuwd met Johanna Hulshof en van beroep landbouwer. Hij overleed in 1872. Zoon Hendrikus (geboren in 1841), van beroep timmerman, trouwde in 1872 met Maria Hendrika ter Bogt uit Groenlo en woonde er bij in. Later werd dit een dubbel pand en woonden hier o.a. twee families Tijdink (een kruidenierswinkel en een ijzerwarenwinkel).

A145

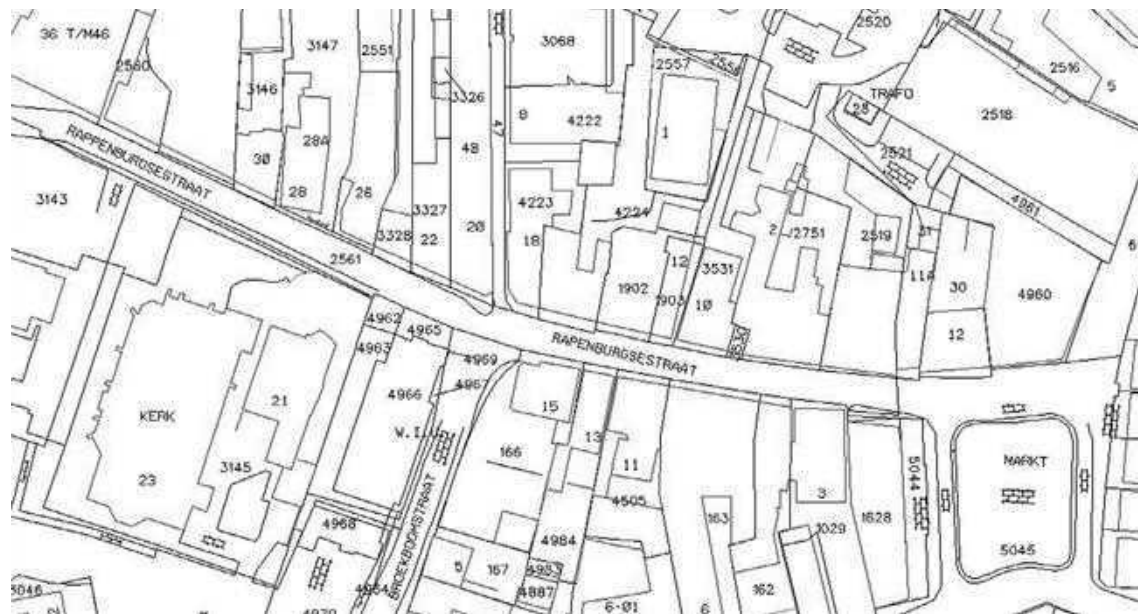
Dan zien we nog juist het pand van Bernardus ten Eekelder (geboren in 1844) die een looierij had op het Hof. Hij was getrouwd met Gesina Hermina Hulshof. Later bouwde hij op deze plek een groter herenhuis. In onze tijd woonde hier o.a. schilder Leuven.

Achter deze woning langs liep de Catharijnesteeg, ook hieraan stonden een aantal woningen.

Verder kunnen we de bebouwing op deze foto niet volgen. We bekijken deze een volgende keer vanuit een andere invalshoek.

De Rapenburgsestraat op de kadastertekening van 1832. De huisnummers zijn door de schrijver ingevoegd. Collectie Oud archief gemeente Lichtenvoorde

De Rapenburgsestraat anno 2007.

Bronnen:

Oud archief van de gemeente Lichtenvoorde

Enkele nummers van 'de Lichte voorde'

Franciscanen in Lichtenvoorde 1856-1981

Foto's: collectie G.J.A. Eppingbroek

Paosdage

door Frans Bonnes

Vanuut de wiede kon 'k 't al zeen. Der wás wat met 'm. An de wieze woorop e an 't schoffeln was. Dat was gin vechtn tegen 't roet in 'n hof, maor völle meer 't hen en weer schoe:ven van ne schoffel deur ne man den met de gedachtn heel ans anders was, 'n betjen gebaogn, vedretig haoste.

“Wo'j 't nog effen mooi maken veur de paosdage?”

Hee schoffeln nog effen wieter. Too zetten e zienn schoffel wat wieter van zich af in 'n donkern tuingrond en leunn met beide hande op 't uutende van de stelle. Ne uutneudeging as 't ware... zonder weurde... meer zo van: blief maor effen staon, dan kö'w effen praotn.

Ik zei nog maor 's: “Wo'j 't nog effen mooi maken veur de paosdage?” Hee kek mien an, heel effen maor. Too, meer tegen zichzelf dan tegen mi-j: “Jao andre joorn deed dat miene vrouwe altied, maor... ze is mien dit veurjaor af-estorvene”... en zien rugge baog iets deper deur. Wi-j hadn mekare nog nooit eerder ezene of esprokkene en zo maor pedoevedale mos 'k iets zeggn tegen ne man den 'n ontzaglijk groot vedreet te verwarken had.

Daor ston ik dan.

“God wat vedreteg... is ze onvewach estorvene?”

“Jao eigenlijk wal, da's te zeggn 't is allemaole zo gauw egaone” en toen volgdn 'n verhaal aover 'n ogenschienlijk klein ongemak, wat meuite met naor de wc gaon, naor 'n huusarts, 't lek eerste allemaole neet zo slim, too wodn 't toch arger, millecienen heelpn neet meer en op 't leste ne operatie wooruut “moder neet meer thuis is ekkommene”.

Zichzelf wegcieferend, zei e: “De kindere bunt der toch zó van eschrokkene”.

I-j könt zeggn da'j 'n klein betjen wet wat 't betekent umda'j 'n zwaoger hebt ehad den 't zelfde is aoverkommn. Dat mek 't vedreet neet minder maor 't gif toch iets ne band.

“Ik wonne hier wal naost mienn zönne en... ach ze bunt ok wal good veur mien, maor jao hele dage kö'j door ok neet blievn, ze hebt der eigen huusholding”, en hi-j kek stille veur zich uut .”Kom”, zei e too en pakkn de schoffelstelle weer anders vaste. Wat hum anging was 't genog ewest.

“Ik hoppe da'j met de kindre toch nog good deur de Paosdage hen komt”, zei 'k. Hee kek nog ene kere op, kek mien an, maor dee ógen... 'n neet te metten heimwee naor heur.

Ik lepe verwonderd wieter. Vrömd toch, ne man den i-j nooit eerder esprokkene of ezene hebt. Der gebeurn wat tussen ons... neet te neumn maor van grote weerde.

Honderd meter wieter betrapt ik der mien zelf op... ik lepe *Pie Jesu* te zingen

De post in Lichtenvoorde vroeger en nu

door J. Maters

Nu het Postkantoor en de daarbij behorende ambtswoning, gelegen aan de Raadhuisstraat 7-9 te Lichtenvoorde in de gemeente Oost Gelre, verkocht zijn, zal het gebouw binnen niet al te lange tijd worden gesloopt. Ten behoeve van de geschiedschrijving is het dus van belang wat nader op het thema 'De post in Lichtenvoorde vroeger en nu' in te gaan.

In mijn publicatie van maart 1986 (*in de Lichte voorde* nr.18, bl. 24 e.v.) heb ik reeds een overzicht gegeven van de postale geschiedenis in Lichtenvoorde. Hierin heb ik tevens vermeld, dat op 31 oktober 1969 het verbouwde kantoor door de toenmalige burgemeester, de heer Waals, werd heropend.

Die verbouwing werd naar aanleiding van de op 20 december 1967 gehouden aanbesteding opgedragen aan de N.V. Aannemingsmij BEPAM, Saksestraat 1 te Aalten. Het uitvoeren van het glas- en schilderwerk werd gegend aan de firma J.H. Elferink en Zn, Lievelderweg 54 te Lichtenvoorde. Op 29 februari 1968 werd met het werk een aanvang gemaakt. Gedurende de verbouwing werd de postdienst ondergebracht in het gebouw aan de Markt, dat vele jaren als postkantoor dienst heeft gedaan. Dit oude gebouw werd op 8 april 1968 betrokken.

In het nieuwe kantoor werd een zelfbedieningsruimte ingericht, die dag en nacht geopend zou zijn. Hierin werden de zegel- en briefkaartautomaten aangebracht alsmede een geldwisselautomaat en een lessenaar. Tevens werden in deze ruimte de postbussen ondergebracht. In een zeer ruime hal, door een breed lokettenfront gescheiden van de administratieruimte, werd een telefooncel gebouwd. Ook vóór het postkantoor werd een telefooncel geplaatst.

Het postkantoor in 1964.

De foto's bij dit artikel zijn alle uit de collectie J. Maters

Naast de directiekamer, administratieruimte, garderobe en toiletten, kwam in het achterste gedeelte van het gebouw de koffiekamer van 5 x 9 meter en een grote bestellerszaal van 16,5 x 9 meter. Op de bovenverdieping kwam een kleermakerij, die bij het postkantoor Lichtenvoorde hoorde. Hier werden herstelwerkzaamheden voor het gehele land verricht door kleermaker Morkink. Behalve in Lichtenvoorde vond men een dergelijke kleermakerij van de post nog in Almelo en Doorn. Verder was op de bovenverdieping genoeg ruimte gereserveerd voor archief en materieelberging. Een zeer ruime garage en een half overdekte binnenplaats zorgden ervoor, dat het laden en lossen van de post droog kon geschieden.

Op 31 oktober 1969 vond op wel zeer originele wijze de opening van het verbouwde kantoor plaats. Vier Lichtenvoordenaren met burgemeester Mr. F.J. Waals in de meest letterlijke zin vooraan, hebben zich ware Keienslōppers getoond. Voor de ingang van het kantoor lag een enorme replica van de

De rijwielstalling met bakfiets in 1964.

Lichtenvoordse kei - vervaardigd door de leerlingen van de toenmalige Levensschool - die de toegang volkomen barricadeerde. Het was de taak van de burgemeester, wethouder A.B.T. Hulshof, gemeentesecretaris E.A.W. Poort, postdirecteur J. Maters als Lichtenvoordenaren en van de heer J.H. Verbaken, adjunct-directeur van het Postdistrict Arnhem, de kei aan een lang touw weg te slepen. Des avonds tussen 19.00-21.00 uur werd het publiek in de gelegenheid gesteld het gebouw te bezichtigen.

Veertien jaar later, op 7 december 1983, werd met feestelijk vertoon het voor circa 1,7 miljoen gulden vernieuwde en uitgebreide Postkantoor Lichtenvoorde officieel heropend. De heropening stond in het teken van 'Postpak' en 'Jeugd'. Voorafgaande aan die officiële openingshandeling was er voor de genodigden een bijeenkomst in restaurant 't Zwaantje te Lichtenvoorde. In zijn toespraak zei de directeur van het Postkantoor, de heer J. Maters, twee betekenissen te willen geven aan het woord 'Postpak'.

Het lokettenfront in 1964.

De bestellersruimte met Arnold Berendsen en Jan Jacobs in 1964.

Allereerst sloeg dit op de postpakketten-set, die men op het postkantoor kan kopen voor het goed verzenden van de pakketten. De tweede betekenis duidde op het nieuwe kostuum ofwel de nieuwe bedrijfskleding, die tegelijk met deze heropening werd geïntroduceerd.

Omdat juist in dezelfde maand de Kinderpostzegels werden verkocht, stond de heropening tevens in het teken van de jeugd. De bezoekers kregen deze middag allen een mapje met Kinderpostzegels aangeboden.

De Heer Boers, directeur van het Postdistrict Arnhem, ging in zijn toespraak terug in het verleden en zei te hebben ontdekt, dat op 9 augustus 1856 het eerste hulpkantoor der brievenposterij in

Heropening in 1969. Burgemeester Waals, wethouder Hulshof, gemeentesecretaris Poort, directeur Maters en de adjunctdirecteur van het Postdistrict Arnhem dhr. Verbaken als keienslōppers.

¹⁾ In periodiek nr. 18 van juni 1986 staat een artikel van Harry Kruijper uit Dinxperlo, waarin ondermeer beschreven hoe het vervoer van brieven en pakjes vanaf ca. 1795 tot medio 1856 was geregeld.

*Het postkantoor
in 1983.*

Lichtenvoorde werd gevestigd.¹ Dat eerste hulpkantoor der brievenposterij was in het pand van Van Harxen en dat stond op de plek waar nu het pand Rentenierstraat 3 staat (Uitzendbureau Olympia). Op 1 augustus 1892 werd de dienst ondergebracht in het toen nieuwe postkantoor aan de Markt en uitgebreid met de telegraaf en in 1906 gevolgd door de telefoon, waarmee de letters PTT volledig waren.

Spreker zei, dat deze verbouwing, na de grote verbouwing in 1969, de tweede verbouwing betekende voor de heer Maters, die in 1964 in Lichtenvoorde was gekomen. Hij sprak van een modern gebouw en een geslaagde verbouwing, waarmee hij niet alleen het personeel van het postkantoor Lichtenvoorde maar ook de hele gemeenschap feliciteerde.

Burgemeester Groffen schilderde de groei van de Postdienst in Lichtenvoorde sinds de komst van de heer Maters in 1964. Toen had men één bakfiets en veertien bestellers, thans twaalf auto's, een viertonner, éénenveertig bestellers en negen hulpbestellers. Ook de jeugd liet

*Opening van het vernieuwde kantoor door
burgemeester Groffen in 1983.*

*De nieuwe
bestellerszaal in 1983.*

zich niet onbetuigd. Het jeugdcorps van Schutterij St. Switbertus verleende muzikale medewerking aan dit feestelijk gebeuren en begeleidde het aanwezige gezelschap van hotel 't Zwaantje naar het Postkantoor, waar enkele nummers ten gehore werden gebracht; de Majorettes gaven van hun kunnen blijk en de vendels werden gezwaaid.

Voor de officiële openingsdaad door burgemeester Groffen werd ook gebruikgemaakt van een postpak, dat voor de ingang was geplaatst en door de burgemeester geopend moest worden voor men toegang kreeg tot het kantoor. Vervolgens kon de burgemeester aan een loket een kennisgeving overhandigen aan mevrouw A. Schuurman, die al 37 jaar op het postkantoor werkzaam was, waarna aan de burgemeester een attentie voor hem en zijn vrouw ter hand werd gesteld.

Aan de heer en mevrouw Boers werd door de oudste en de jongste besteller, respectievelijk Brevink en Schotman een attentie overhandigd. Daarna werd het gebouw bezichtigd. Tijdens het open huis kwamen velen een kijkje nemen in het prachtig vernieuwde postkantoor. De verbouwing was uitgevoerd door aannemer Punte uit Enschede.

Helaas is door grote reorganisaties een einde gekomen aan het PTT-bedrijf zoals velen van u het hebben gekend. Niet alleen in Lichtenvoorde is dat zo, maar overal in ons land.

Moge deze publicatie een goede herinnering zijn aan een tijdperk, waarin het Staatsbedrijf der PTT nog een werkelijk dienstverlenend bedrijf was, ook in Lichtenvoorde.

1 februari 2007

*De bestellerszaal met
postzakken in 1983.*

De oude St. Jorisschool (g)een monument

door Antoon Driessen

(geschreven op persoonlijke titel)

Op de grote reünie van oud-leerkrachten en -leerlingen, op 30 september 2006 in de (oude) St. Jorisschool, was in de conversatie steeds weer te horen hoe men onder de indruk was van de zoveel originele elementen in het gebouw, en verbaasd dat dit alles verbouwingen en aanpassingen getrotseerd heeft. Het was hartverwarmend te ervaren dat alom de overtuiging heerste dat hier niets verloren mocht gaan, wát de toekomstige bestemming van het gebouw dan ook mocht worden. Sommigen stelden zelfs dat zij in de bres zouden willen springen voor behoud van gebouw en oude interieur. Hartverwarmend is het te ervaren dat er sinds de jaren zeventig zo'n opmerkelijke omslag heeft plaatsgevonden in de mentaliteit jegens ons plaatselijk erfgoed.

De oude St. Jorisschool aan de Varsveldseweg (Lichtenvoorde heeft sinds kort ook een nieuwe St. Jorisschool). Architect was de heer J.H. Hogenkamp. De school werd ingewijd op 25 november 1921. Foto Marieke Huinink

Een voorlopige geruststelling was op dat moment nog dat - op verzoek van de Vereniging voor Oudheidkunde - de gemeentelijke monumentencommissie na onderzoek de gemeente positief geadviseerd had om het schoolgebouw een plaats te geven op de lijst van gemeentelijke monumenten. Het pand was zorgvuldig beoordeeld door drs. Meeuwse van het Gelders Genootschap, de deskundige instantie, die monumentencommissies pleegt bij te staan bij hun adviezen aan gemeentes.

Zowel de rijke detaillering van de gevels als de fraaie asymmetrie van de gebouwblokken en de decoratie van de rode baksteen bij de ramen was opgefallen. Ook de verschillende interieurelementen werden als waardevol bestempeld, in het bijzonder de zeldzame geglazuurde bruine en gele stenen als lambriserings, de originele deuren met panelen en de vensterbanken. Verder oordeelde het Genootschap

zeer positief ten aanzien van het stedenbouwkundige en het cultuurhistorische aspect. Onderkend werd de beeldbepalende ligging in het dorp.

Na de overtuigende positieve advisering van het Genootschap en de monumentencommissie aan de gemeente was het dan ook een pijnlijke ervaring voor al die aanvankelijk zo hoopvol gestemden toen bekend werd dat B en W – vrijwel geruisloos – desondanks bleken te hebben besloten het pand niet op de gemeentelijke lijst te plaatsen. Navraag over de reden daarvan leverde op dat ‘men niet een zelfde situatie wilde als destijds rond de voormalige LTS aan de Rode van Heeckerenstraat’. Ook ten aanzien van dát gebouw was eertijds positief geadviseerd door Gelders Genootschap en monumentencommissie, maar het schoolbestuur had grote bezwaren. Tijdens de moeizame, nu ruim vijf jaar durende procedure, waarbij eenmaal de beslissingstermijn verliep, wilde de monumentencommissie eerst de verbouwplannen afwachten.

Uit nog onduidelijke berichten valt op te maken dat na voltooiing van de bouw andermaal een onderzoeksrapport zal worden opgesteld (de zogeheten redengevende beschrijving). Daarna zou dan door B en W worden beslist of de gebouwen alsnog monumentwaardig zijn. Teleurgestelde critici vragen zich af of dat niet mosterd na de maaltijd is. Intussen is met de bouw van het ‘kassencomplex’ op de voormalige cour de harmonie tussen de gebouwen voorgoed verstoord. Maar dit terzijde.

In een toelichting op het negatieve besluit over de Jorisschool heeft de wethouder toegezegd dat de vergunning tot verbouw tot stand zal komen in samenspraak met Welstand en Gelders Genootschap. Dat betekent geen absolute bescherming – aldus de wethouder – maar wel overleg over wat wel en niet in ere wordt gehouden. De gemeente zal toezien dat het beeldbepalende karakter van het gebouw gehandhaafd blijft.

Op het eerste gezicht lijken dit geruststellende woorden. Maar welk gewicht heeft die inbreng van Welstand en Gelders Genootschap? Hoeveel gezag hebben zij? Wiens belang stellen zij voorop? Hoeveel waarde hechten de hoofdbelanghebbenden aan de adviezen van beide organen? Hopelijk een hóge waarde. En op welk moment start de inbreng van beide?

Interieur oude St. Jorisschool met de zeldzame geglazuurde bruine en gele stenen als lambrisering en een van de originele deuren met panelen.

Foto Godfried Nijs

De gemeente zal toezien op het behoud van het beeldbepalende karakter van het gebouw. Dat klinkt geruststellend. Schuilt bij die toezegging niet een addertje onder het gras? Het 'beeldbepalende' heeft immers alleen betrekking op het uiterlijk van het gebouw, het gebouw als pand in de straat. Hoe groot – of liever hoe gering – is dan dus nog de aandacht voor de bezienswaardige onderdelen in het gebouw?

Een niet geruststellend nevenverschijnsel is ook dat veel ambtenaren van onze 'nieuwe' gemeente Oost Gelre vreemden zijn en als zodanig geen enkele binding voelen met ons dorp. Van hen hoeft dus niet veel verwacht te worden waar het gaat om betrokkenheid met onze plaatselijke (cultuur)historie.

Nu is onlangs bekend geworden dat onder andere een andere basisschool haar intrek zal nemen in de oude St. Jorisschool; op zich een geruststellende ontwikkeling. Het gebouw behoudt zo zijn oorspronkelijke functie en hopelijk is daarmee het fraaie interieur enigszins veiliggesteld. De intrekende school heeft, evenals de vorige, een christelijke signatuur. Daarmee is natuurlijk ook de kans vergroot dat de aan de religie gerelateerde elementen in het gebouw hun plaats mogen behouden. Toch is ook hier goed overleg gewenst.

Bij een verbouwing zoals hier is er altijd dat spanningsveld tussen praktisch gebruik en behoud van het oorspronkelijke. Enerzijds mogen de toekomstige gebruikers verwachten dat het gebouw mag worden aangepast aan de moderne (onderwijs)eisen, anderzijds hoeven karakteristieke elementen dat nieuwe gebruik niet in de weg te staan. Laten we erop vertrouwen dat met het betreffende schoolbestuur in dit opzicht een goede consensus bereikt wordt, na gedegen inbreng en luisterend oor van alle partijen. Veel beter is overleg vooraf dan teleurstelling achteraf.

Het laatste nieuws – op het moment van dit schrijven – is dat er ook onderhandelingen aanstaande zijn met de woningcorporatie De Woonplaats over het gebouw. Te hopen is dat deze participatie soelaas biedt aan het streven tot behoud.

Laten we ook hopen dat de gemeentelijke monumentencommissie, ondanks de afwijzing van haar advies, tóch haar invloed mag blijven aanwenden. Het zou goed zijn de commissie hier een ruimere taak te geven dan alleen een adviserende vooraf. De stuk voor stuk 'historisch bevlogen' mensen in de commissie zullen ongetwijfeld de vinger aan de pols houden en de activiteiten ter plekke kritisch blijven bewaken. Deze instantie heeft in het verleden immers al vaker bewezen haar taak ruim op te vatten. Zij hielp met het organiseren van een evenement rond de bekende circumvallatielinie, ontwierp eens een historische fietsroute voor toeristen, een boerderijenroute en een wandeltocht langs onze gemeentelijke monumenten.

Maar ook onze Vereniging voor Oudheidkunde is er de club niet naar om stil te zitten en af te wachten. Hopelijk mag zij bij dit alles ook nog een actieve rol hebben. De vereniging heeft immers als eerste en voornaamste doelstelling: behoud van de historie van Lichtenvoorde in al haar facetten. De oude St. Jorisschool maakt daar zonder meer deel van uit; daar valt niet over te twisten.

We mogen verwachten dat door alle betrokkenen uiterste inspanning wordt geleverd om dit karakteristieke gebouw - zo ongeschonden mogelijk - voor het nageslacht te behouden. Niemand moet toch willen dat voor de zóveelste maal in Lichtenvoorde een stuk plaatselijk erfgoed, alle inspanningen ten spijt, wordt vernietigd of gehavend.

Tussen het moment van het schrijven van deze bijdrage en de verschijning van de periodiek ligt enige tijd. Misschien worden in die tijd goede besluiten genomen. Hopelijk is veel van de bezorgdheid achteraf gezien onnodig geweest. Maar voorlopig ben ik er niet gerust op.

Videte et vigilate! Ziet en weest waakzaam. Lichtenvoordenaren, allen die het behoud van onze plaatselijke historische cultuur na aan het hart ligt, allen die oog hebben voor wat er nog rest aan tastbaar karakterstiek historisch erfgoed: let op uw zaak!

14 februari 2007

Straatbeelden van nu en toen

door Frits van Lochem

In de serie straatbeelden van nu en toen plaatsen we ditmaal beelden van de Markt, de Lievevelderweg en de Varsseveldseweg. De oude foto's en de gegevens over panden en personen zijn ontleend aan de collectie van G.J.A. Eppingbroek.

Het winkelpand op de hoek Markt/Korte Rapenburgsestraat, gebouwd ca. 1966 door Gilsing. De winkel van Gilsing besloeg het hele pand. Thans zijn hier de winkels van Tender en Kruidvat gevestigd. Behalve de nu dubbele ingang en de kleur is er aan de buitenkant niet zo erg veel veranderd. Foto F. van Lochem

Oude prent Hotel Westerman

Op deze plek van Tender en Kruidvat stond vroeger Hotel Westerman. Het pand was vermoedelijk in de eerste helft van de 19de eeuw gebouwd, aanvankelijk als woonhuis en mogelijk later met winkel en looierij. In 1898 begon hier B.J. Westerman een herberg, vandaar de naam Hotel Westerman. Van 1918 tot 1932 was hier Driessen de herbergier, vervolgens Doppen van 1932 tot 1938 en tot slot Lorist van 1938 tot ca. 1965. Toen kocht Gilsing het pand, dat vervolgens plaats moest maken voor de huidige opstal.

Zuidelijke markt wand 2007

De andere kant (zuidzijde) van de Markt, met nog net zichtbaar achter de steen, bakkerij Doppen, dan de winkel van Snoepij, vervolgens Primeur en dan, nog net zichtbaar, Snackbar/Broodje Bram en schoenhandel Boland. Volop in aanbouw is het complex Marktvoorde.

Foto F. van Lochem

Zuidelijke markt wand met bussen

Dezelfde markt wand in vroeger dagen (vermoedelijk ca. 1956). Helemaal links was destijds bakkerij Berendsen gevestigd, dan kruideniersbedrijf Pillen, het woonhuis van smid Tijdink, dan sigarenmagazijn Bremer en daarnaast Sterenborg (bijnaam Paok), een winkel in rieten manden en allerlei gevlochten artikelen, die men ook zelf maakte. In het pand daarnaast, waarvan alleen de mansarde kap zichtbaar, was schoenhandel Pillen gevestigd. Achter de bussen is voorts zichtbaar de kap van de werkplaats van aannemers- en timmerbedrijf van Ooijen. De streekbussen van de Geldersche Tramwegen (GTW) staan in het speciaal daarvoor in 1954 aangelegde busstraatje met bushalte.

Lievevelderweg 2007

*Hier een foto van de Lievevelderweg, gemaakt ter hoogte van nummer 22, richting Driehoek.
Foto F. van Lochem*

Lievevelderweg oud

De Lieveveldscheweg; de foto is vermoedelijk van eind jaren dertig van de vorige eeuw. Het huis 'Mea Vota' (Mijn Keuze), destijds gebouwd in opdracht van Jacobus Bosch, bedrijfsleider bij leerlooierij Hulshof (Hulshof-Herwalt), vervolgens het huis van molenaar Van Wijngaarden. Geheel rechts de fraaie stellingmolen, hier nog in goede staat. De molen is in de jaren '50 van de vorige eeuw van zijn wieken ontdaan. De molenromp is geleidelijk ingebouwd tussen moderne silo's en tenslotte begin deze eeuw helemaal gesloopt. Aan de rechterkant is ook nog de oude boerderij van Van Wijngaarden te zien en in de verte een rijtje woningen uit 1919/1920. Het dan volgende pand, dat iets naar voren staat was eertijds kruidenierswinkel Van Lochem; het pand staat er nu nog, evenals het tegenoverstaande pand, waarin café Heutinck was gevestigd. Hier is nu café restaurant Peters.

Hier het remisepark vanaf de hoek Bentinckstraat/Varsseveldseweg. Het enig zichtbare oude pand is het woonhuis aan de van Reedestraat. Foto Henk Hanselman

Tramstation

Nagenoeg op dezelfde plek stond vroeger het Tramstation, gebouwd in 1906 door de G.W.S.M. voluit de Geldersch Westfaalse Stoomtram Maatschappij. De foto is vermoedelijk gemaakt rond 1945.

Uiterst rechts is nog net een deel te zien van het woonhuis dat ook op de actuele foto te zien is.

De gebouwen van de ABTB staan er niet meer. De fabrieksschoorsteen was van schoenfabriek Gelria, in de volksmond ook 'Pipo' genoemd, afkorting van de vennoten Pillen en Pondes. De wagen met bomen voor paardentractie is van vervoerder Willem Dusseldorp.

Na het tramtijdperk heeft het gebouw nog dienst gedaan als overslagstation voor de goederenlijndienst naar Arnhem van de GTW. Later werd die overgenomen door Transportbedrijf Jos Dusseldorp, dat nog een aantal jaren het station met terrein in gebruik heeft gehad voor zijn alsmaar groeiende wagenpark, totdat dit bedrijf naar het industrieterrein verhuisde. Het markante tramstation had daarna geen functie meer en is omstreeks 1974 gesloopt.

Ingekomen brief

Van de heer W. Sterenborg uit Tilburg ontving de redactie een brief, gericht aan Nic Adema, de auteur van het artikel 'Over kloosters en kleine keuters' in de Lichte voorde nr. 53. Hieronder kunt u lezen wat Sterenborg schreef.

Tilburg, 7 januari 2007

Geachte heer Adema,

Met veel genoegen lees ik altijd uw bijdragen in de Lichte voorde; zo ook in het jongste nummer, over kloosters en kleine keuters, waarin u op blz. 57 het woord *k o v e n t e* in de schijnwerpers zet. Zoals gewoonlijk kon ik niet nalaten daar wat dieper op in te gaan.

In het Vroegmiddelnederlands woordenboek [Leiden 2001] vond ik op blz.2526 de volgende weergaven: *convent*, *coeuent*, *tcoeuent*, *coevent*, *contvens*, *conuent*, *dconuent*, *conuint*, *scouents*, *tcovent*, *scovents*, *covint*, *cowent*, *kouent*, enz.

Het Middelnederlandsch woordenboek [1804] geeft in deel III: *convent* (*convente*, *cowent*, *coevent*, *covint*), Middelnederduitsch: *kovent*, *kavent*. Hetzelfde deel van het Mnl.wdb. kent ook nog *c a v e r n e* voor: *hol*, *gat*, *spelonk*, welk woord met een *k* te vinden is in deel V van Die Afrikaanse Woordeboek [1968], betekend: *grot*, *spelonk*.

Het Mittelniederdeutsches Handwörterbuch van Lübben [1888] geeft “*k o v e n t*, *k a v e n t* (die vollere Form *c o n v e n t* ist seltener), m. 1) die gesamten Bewohner eines Klosters - 2) *K o f e n t*, *Nachbier*, *Dünnbier* (Für die gewöhnlichen Klosterbruder und das Gesinde, für welche auch besonderes - gewöhnliches, tägliches - Brot gebacken wurde, *conventes Bröt*.”

In de Teuthonista of Duytschlender van Van der Schueren, uitg. Verdam [1896], staat: *c o v e n* (*coeven*) *swijnstal*, *v e r k e n s t a l*, *hara*, *suarium*, *pèrsistetum*.

Het Woordenboek der Nederlandsche Taal zegt in deel III, kolom 1980: “*c a v e e t e*, *caviete*, *kafete* - Blijkbaar ontleend aan *eene*, in de Fransche woordenboeken niet aangetroffen afleiding van fr. *c a v e*. // *Caveete*, *cavea*, *ergastulum*, *carcer*, KILIAAN.

Te Gent in den zin van: *eene herberg van verdacht allooi, waarin zich lichte vrouwen ophouden*”. In het Gents woordenboek van Lievevrouw-Coopman [1950] staat: “*Ka v e e t e v*. -*veetje*, o. *croeg*; *kleine*, niet te best befaamde herberg.”

Schuermans schrijft in het Algemeen Vlaamsch idioticon [1865-70]: “*C o v e n t*, o. van het Lat. *conventus*, plaats waar de paardenknechten slapen (*Huysse*). Het beteekent in sommige steden van Br. ook een huis, waar er velen, die geen verwanten zijn, bijeen in kwartier wonen.” Ook kent dit boek nog “*Kavikken* of *kavitje*, verkleinwoord van *k a v e e l*, bet. in Brabant: *jenevercroeg*, gemeen herbergsken (*estaminet*) of *croeg*.”

In het Zuid-Oostvlaandersch idioticon van Teirlinck (herdruk 1986) vinden we: “*Ka v e e t e vr.*, Mv. - n. Oud, gering, bouwvallig huis.- Huis in ‘t algemeen. - *Kroeg*, gemeene herberg.”

‘*Loquela*’, (het woordenboek op *Gezelle*) [1946] vermeldt: “*K a v i e k e n* - *kaveetken*, *croegsken*, *kabberdoesken*.” In het Westvlaamsch idioticon van De Bo [1892] lezen we: “*Kaveete*, hetzelfde als *k e e t*, d.i. klein huisje, geringe woning, hut; fr. *caban*, *cahute*, *hutte*.

Het Woordenboek van het Mechels dialect van Diddens [1986] vermeldt: “*K a v i e t j e*, *cafeetje*, *croeg*, inz. drankgelegenheid met ongunstige reputatie. Mogelijk is het woord verwant met Fr. *Cave* - *kelder*, en *cavité* - *holte*. Volgens Van Vreckom waren de *kavietjes* vroeger vaak in een kelderverdieping of *souterrain* ingericht.”

Molema meldt in zijn *Woordenboek der Groningsche volkstaal in de 19e eeuw* [1887]: “Kwint, zooveel als kleine, bekrompene, ellendige woning, een krot.” Kocks kent het woord ook in zijn *Woordenboek van de Drentse dialecten* [1996]: “K w i n t, ook kwinte, kwinde - 1. oude, vervallen woning; 2. kleine, zure appel.

Dan ga ik nog even in op uw hypothese dat de klank /o/ zich kan hebben ontwikkeld tot een /w/ (komen > kwam). Die zette mij aan het denken. Daarbij herinnerde ik mij het Gotische onzevader (Matt. VI: 10): “ q i m a i þiudinasaus þeins” (uw rijk kome). In deze conjunctieve presensvorm horen we toch -kw- . Braune stelt in zijn *Gotische Grammatik* [1952]: “Labialisiertes /k/ (kw) hat in Got. ein eigenes Zeichen /q/.” Pfeifer zegt in zijn *Etymologisches Wörterbuch des Deutschen* [1989] met betrekking tot k o m m e n : ahd. queman (8.Jh.), mhd. (mit Verschmelzung von /u/ und /e/ zu /o/ komen, asächs. kuman, mnd. kömen ...¹¹

Historisch ziende leert De Vriendt ons in ‘Sterke werkwoorden in de 16e eeuw’ [1965]: “Voor Brabant en Holland is er geen probleem: q u a m is en blijft de enige mogelijke vorm (alleen vier c a m-vormen bij Bijns).”

Ten Kate noteert in zijn ‘Aenleiding ...’ [1723], deel 1, blz.571: “k o m e n (ook nog wel kommen), q u a m (ook nog kam) ...”

Van Helten schrijft in zijn *Nederlandsche spraakkunst* [1863], hoofdstuk III, § 18 “Evenzoo [= als nemen en breken] worden geconjugeerd: (be)velen, spreken, steken, stelen, alsmede komen (oorspr. k w e m a n , zie deel I, hoofdstuk IX, § 4).” Aldaar wordt uitvoerig beredeneerd hoe de verbinding van een /w/ met een klinker tot stand komt; daarna wordt vastgesteld dat “k o m e n uit k w e m e n gesproten is.”

Duidelijk is wel dat de /w/ in ‘kwam’ zijn oorsprong vindt in de desbetreffende infinitief. In de hoop dat het bovenstaande iets bevat waarmee ik u een plezier kan doen, groet ik u vriendelijk,

w.g.

W. Sterenborg

Voettocht langs historie

De derde 'Gengeltocht' door Vragender

door Theo Withag

Op zondagmorgen 5 november 2006 ging bij de molen De Vier Winden in Vragender de derde 'gengeltocht' door Vragender van start. Deze 9 kilometer lange wandeltocht voerde over particuliere gronden en boerenerven en was georganiseerd door de werkgroep fiets- en wandelpaden van de vereniging 'Vragenders Belang'. Aan de 'hand' van een uitvoerig gedocumenteerde routebeschrijving werden de wandelaars onder prima weersomstandigheden over historische paden en locaties gevoerd naar de pauzeplaats bij de familie Mokkink, de 'Vène-meuter' in Barlo, net over de grens van de gemeente Oost Gelre met de gemeente Aalten.

In de tenten bij boerderij Mokkink was het gezellig pauzeren met koffie of snert. De foto's bij dit artikel zijn alle uit de collectie van Th. Withag

Bij de familie Mokkink stonden twee tenten opgesteld. In een daarvan hadden leden van de werkgroep Exposities van de Vereniging voor Oudheidkunde Lichtenvoorde, Henny Bennink en Gerhard Eppingbroek, een tentoonstelling ingericht van historische foto's van de locaties waar de wandelaars al langs waren gekomen of op de terugweg nog langs zouden komen. Ook al doordat er aan deze

De wandelroute liep soms door weilanden. Wandelaars op weg naar de pauzeplaats.

Niemand van de ca. 400 wandelaars sloeg de foto-expositie van de VOL over. Henny Bennink trok met zijn enthousiaste uitleg bij de foto's veel publiek. Het was dan ook druk in de tent.

'gengeltocht' ongeveer 400 wandelaars deelnamen was het in deze tent een drukte van belang. Grote groepen bestudeerden de foto's of luisterden gretig naar de uitleg die Henny Bennink erbij gaf. Henny genoot zichtbaar van alle belangstelling. In de naastgelegen tent werden koffie en snert verstrekt. De bediening was er erg gastvrij en veel wandelaars bleven er lang plakken.

Uitgerust, vervolgde men de tocht naar het eindpunt bij de molen De Vier Winden in Vragender. Molenaar Henk Gunnewick had voor deze gelegenheid de schuifdeuren van zijn loods wijd geopend en tussen de meelzakken plaats gemaakt voor de harmonicagroep 'Onder de Linde', die met vrolijke deuntjes de wandelaars 'uitzwaaide'.

De organisatoren konden met trots terugkijken op een prima geslaagd wandelevenement.

De VOL was blij dat zij door 'Vragenders Belang' was ingeschakeld om het historische onderdeel van deze leerzame wandeltocht te verzorgen. Zo kon ze ook hier een van haar doelstellingen, namelijk het bevorderen van de belangstelling voor en de kennis van de geschiedenis van de voormalige gemeente Lichtenvoorde en haar inwoners, waarmaken.

Dat de belangstelling voor de historie in Vragender een vervolg krijgt, blijkt uit het feit dat juffrouw Garstenveld van de basisschool in Vragender onze werkgroep Exposities heeft gevraagd mee te werken

aan een projectweek 'Vragender toen'. Deze zal plaatsvinden in april van dit jaar. Het onderwerp zal in september worden afgesloten met een fototentoonstelling over onderwijs en de daarbij behorende attributen in het verleden. De heren Henny Bennink en Gerhard Eppingbroek hebben van harte hun medewerking toegezegd.

Uitgerust en een stuk wijzer huiswaarts.

De werkgroep Excursies en Lezingen van de Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde heeft voor u georganiseerd een

EXCURSIE

naar

Kasteel De Slangenburg in Doetinchem

op zaterdag 26 mei 2007.

Deze excursie is als volgt gepland:

13.30 uur: Ontvangst in de hal van kasteel De Slangenburg.

Daarna rondleiding door de diverse kamers van het kasteel onder leiding van een ervaren gids.

15.30 uur: Er wordt thee geserveerd en er is gelegenheid tot vragen stellen.

16.00 uur: Einde excursie.

Heen- en terugreis per eigen gelegenheid.

Er is bij het kasteel voldoende parkeerruimte aanwezig.

Prijs: € 7,50 per deelnemer.

Daar de vertrekken van het kasteel klein zijn en de gids tijdens de uitleg graag alle deelnemers in een desbetreffend vertrek aanwezig wil hebben, is het aantal deelnemers dat aan deze excursie kan deelnemen beperkt tot ongeveer dertig personen. Voor deze excursie geldt dan ook het gezegde: 'die eerst komt, eerst maalt'.

Opgave kan geschieden bij:

Theo Withag, Pastoor Sandersstraat 19, 7131BT Lichtenvoorde.

Tel. 0544-375517. E-mail: theowithag@wanadoo.nl

Ook is opgave mogelijk bij een van de bestuursleden van de VOL.

Kasteel De Slangenburg in Doetinchem

Enkele kilometers ten oosten van Doetinchem, links van de weg die van Doetinchem naar Varsseveld voert, ligt, te midden van een prachtig bosgebied, het kasteel De Slangenburg.

Dit kasteel is in de vijftiende eeuw gebouwd door een zekere Frederik van Baer. De familie van Baer heeft dit kasteel tot in de achttiende eeuw bewoond. Daarna volgden verschillende andere families als bewoners.

In 1781 komt het kasteel door vererving in bezit van de familie Van der Goltz, die De Slangenburg in 1895 verkocht aan de Duitse industrieel Passmann. Door de eeuwen heen hebben beroemde kunstenaars de wanden en het plafond van de vele kamers van het kasteel verfraaid met prachtige schilderijen. De oudste schilderijen, die van kunstenaar Gerard Hoet, hebben veelal iets van doen met huwelijksverbanden of liefdesgeschiedenissen. Bij restauratiewerkzaamheden, waarbij oude verflagen werden weggehaald, bleek dat enkele oude deuren waren beschilderd met vrouwelijke naakten. Wellicht zijn ze destijds overgeschilderd vanwege hun erotische karakter. Ook in latere tijd, in de negentiende eeuw, werden, ditmaal door de schilder Stortenbeker, nog verschillende wandschilderingen in de Slangenburg aangebracht.

Toen Passmann het kasteel in 1895 in zijn bezit kreeg, heeft hij samen met zijn zoon veel werk gemaakt van het restaureren van genoemde wandschilderingen, zodat ze ook nu nog in volle glorie zijn te bewonderen.

Tegenwoordig wordt het kasteel De Slangenburg gebruikt als gastenverblijf voor de gasten van de St. Willibrordsabdij. Deze abdij werd in de jaren 1948 tot 1952 door de bewoners ervan gebouwd op het terrein van De Slangenburg.

De Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde heeft de beheerder van De Slangenburg kunnen overhalen een groep van ongeveer 30 personen van onze vereniging tot het kasteel toe te laten, die dan onder leiding van een gids de fraaie vertrekken ervan kunnen bezichtigen. Een unieke kans!

Kasteel de Slangenburg; ontvangsthal.

Cursus genealogie voor beginners in Lichtenvoorde

De Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde organiseert voor het najaar van 2007 een cursus genealogie voor beginners. Genealogie is beter bekend als stamboomonderzoek en heeft als doel het in kaart brengen van iemands voorouders. Heeft u interesse om een onderzoek te doen naar uw voorouders maar heeft u eigenlijk geen idee hoe u te werk moet gaan, dan is deze cursus voor u geschikt. Een mogelijke opmaat naar een boeiende hobby!

In deze basiscursus van 10 lessen leert u hoe u een genealogisch onderzoek kunt opzetten, waar en hoe u genealogische gegevens kunt vinden en hoe u ze aantrekkelijk kunt presenteren. Enkele relevante geschiedkundige gebeurtenissen zullen worden besproken en de rol van computer en internet worden belicht. Belangrijk onderdeel van de cursus zal het bezoeken van archieven zijn. Na afronding van deze cursus is de cursist in staat om zelfstandig het genealogisch onderzoek voort te zetten en uit te breiden.

Nadere informatie

Doelgroep: beginnende stamboomonderzoekers

Aantal cursisten: 8-10 personen

Aantal cursusmomenten: 10

Aanvang: najaar 2007

Prijs: ca. € 80,00

Opgave bij: H.A.M. Everink, H.J. Hanselman of via e-mail: info@oudheidkundelichtenvoorde.nl

Korte inhoud van de cursus

1. Introductie, doel van een onderzoek.
2. Archiefhiërarchie, Gemeentearchief Lichtenvoorde, Streekarchivariaat Doetinchem, Gelders Archief Arnhem, Nationaal Archief Den Haag.
3. Archiefvormers, kerken, overheid. Invloed religie en Napoleon.
4. Bronnen, familiebescheiden, volkstellingen, bevolkingsregisters, andere registers. Hoe te raadplegen.
5. Burgerlijke Stand, akten van geboorten, huwelijksakten en huwelijkse bijlagen, akten van overlijden.
6. Doop-, trouw- begraaf- en lidmaatregisters van kerken, vindplaats en toegang.
7. De Wet Bescherming Persoonsgegevens, beperkte raadpleging.
8. Overige bronnen van genealogische informatie, bijzondere archieven, oud-rechterlijke archieven.
9. Raakvlakken met het onderzoek, NVG, OTGB, genealogische contactdagen, dataverwerking met Aldfaer, de heerlijkheid Borculo, onderzoek doen in Duitsland, oud-schrift of paleografie, oudheidkundige verenigingen.
10. Internet, website Genlias, Baneman, SARA, Achterhoeksarchief, Gelders Archief, Mormonen.

Ons zoekplaatje

door Gerhard Eppingbroek

Geachte lezer, op het zoekplaatje uit periodiek nummer 53, de foto van de begeleidingsband van het jongerenkoor in de Bonifatiuskerk, kregen we één reactie: nr. 4 is Leo Heutinck, nr. 5 Jan Doppen. Hopelijk meldt iemand ons alsnog wie nr. 3 is.

Deze keer plaatsen we weer een foto van dezelfde persfotograaf H. Westerveld uit Aalten. Deze foto werd tegelijk met de vorige van hem ontvangen. U ziet hierop een aantal kinderen bezig met een spel op een Speeldag van de speeltuinverenigingen omstreeks 9 oktober 1978. De kinderen houden een wedstrijd in het doorgeven en overbrengen van ballonnen. Volgens het opschrift op de achterkant van de foto had de speeltuinvereniging 'De Bleek' gewonnen.

De namen zijn:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

Reacties graag aan:

G.J.A. Eppingbroek
tel. 0543-515408

Adressen bestuur en contactpersonen Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde

- J.A.M. Tjink, Schatbergstraat 56, 7131 AS Lichtenvoorde. tel.: 0544-373123
Voorzitter
- H.A.M. Everink, Lauwersdijk 5, 7137 ME Lievelede. tel.: 0544-373081
Secretaris
- J. B.J. Ernst, Derde Broekdijk 2, 7132 EC Lichtenvoorde. tel.: 0544-379321
Penningmeester
- F.A.M. Bonnes, Ludgerstraat 11, 7131 EX Lichtenvoorde. tel.: 0544-372491
Bestuurslid, werkgroep Streektaal, redactie periodiek
- G.J.A. Eppingbroek Koekoekstraat 16, 7102 AZ Winterswijk. tel.: 0543-515408
Beheerder fotoarchief, afgevaardigde in bestuur Staring Instituut
- H.J. Hanselman Const. Huygensstraat 7, 7131 WG Lichtenvoorde. tel.: 0544-373108
Bestuurslid, bibliothecaris, samenstelling periodiek, genealogie
- F.J. van Lochem, v.d. Meer de Walcherenstraat 10, 7131 EN Lichtenvoorde.
Bestuurslid, redactie periodiek tel.: 0544-374723
- C.M.W. Oolthuis-Wagener Brechtstraat 5, 7132 AC Lichtenvoorde. tel.: 0544-372080
Bestuurslid, werkgroep Excursies/lezingen
- Th.G.F. Withag, Pastoor Sandersstraat 19, 7131 BT Lichtenvoorde. tel.: 0544-375517
Bestuurslid, werkgroep Excursies/lezingen, werkgroep Archeologie
- G.A.Th.M. Nijs, Pastoor Sandersstraat 13, 7131 BT Lichtenvoorde. tel.: 0544-376947
Werkgroep Archeologie, homepage

Redactieadres

F.J. van Lochem, v.d. Meer de Walcherenstraat 10, 7131 EN Lichtenvoorde.
tel.: 0544- 374723

Oude nummers de Lichte voorde

H.J. Hanselman Const. Huygensstraat 7, 7131 WG Lichtenvoorde. tel.: 0544 373108

Contributie voor het lidmaatschap van de vereniging: € 15,--.

Internet:

Website Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde:
www.oudheidkundelichtenvoorde.nl

E-mailadres Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde:
info@oudheidkundelichtenvoorde.nl

Bank en giro

Postgiro: 1007734 t.n.v. Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde
Banknummer: 3361.63.932 Rabobank Lichtenvoorde t.n.v. Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde

Digitale bewerking
Henk Hanselman
2013